

TÜRK FOLKLO ARAŞTIRMALARI

1ADE

HAZİRAN 1968

İÇİNDEKİLER :

Eski Bir Gaziantep Salnamesi	Şakir Sabri YENER
Damat İbrahim Paşa Türküsü	Cahit ÖZTELLİ
Tabak. Dede Menkıbesi	Bahir GÜNER
Karaçay Folkloru	Osman SAYGI
Bolvadin Yemekleri	Dr. Muammer Kemal ÖZERGİN
Sır Kâtibi Aşık Necip	Mahmut İŞİTMAN
Naldöken'de Yılın Sayılı Günleri	Rıza YETİŞEN
Karacaali Köyünde Mezar Taşları	Ali Rıza ÖNDER
California Üniversitesi "Aman Halk Dansları Derneği" — Folklor Alıştırma Kursu — Türk - Amerikan Üni. Derneği Folklor Gecesi — T. Folklor Kuru- mu'nun Ankara Gösterileri — Taeschner, Erixon ve Heyd Öldü Bora HİNÇER Sivas'ta Baca Pıllavı	İhsan KOTURMAN
Bir Elâzığ Masalı : Üç Turunçlar	Nebahat ÇETİN

BİZE GELEN KİTAPLAR

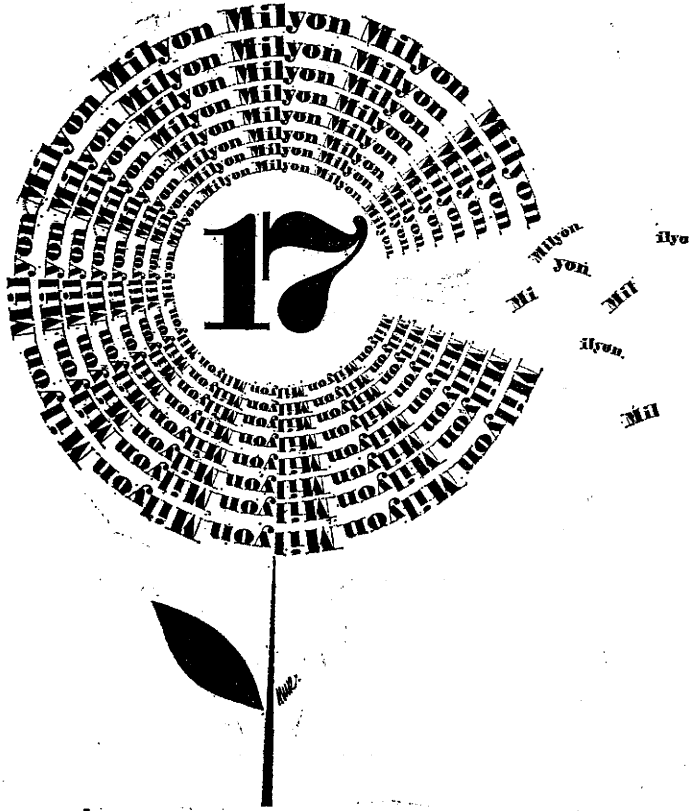
SAYI : 227

KURUŞ : 100

201

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

1968 YILINDA

MİLYONLARDAN BİR DEMET

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın : 10185 - 65)

8 Ağustos 1968

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

HAZİRAN 1968

İÇİNDEKİLER :

Eski Bir Gaziantep Salnamesi	Şakir Sabri YENER
Damat İbrahim Paşa Türküsü	Cahit ÖZTELLİ
Tabak Dede Menkıbesi	Bahir GÜNER
Karaçay Folkloru	Osman SAYGI
Bolvadin Yemekleri	Dr. Muammer Kemal ÖZERGEN
Sır Kâtibi Aşık Necip	Mahmut İŞİTMAN
Naldöken'de Yılın Sayılı Günleri	Rıza YETİŞEN
Karacaali Köyünde Mezar Taşları	Ali Rıza ÖNDER
California Üniversitesi "Aman Halk Dansları Derneği" — Folklor Alıştırma Kursu — Türk - Amerikan Üni. Derneği Folklor Gecesi — T. Folklor Kurumu'nun Ankara Gösterileri — Taeschner, Erixon ve Heyd Öldü Bora HİNÇER	
Sivas'ta Baca Pihâvi	İhsan KOTURMAN
Bir Elâzığ Masah: Üç Turunçlar	Nebahat ÇETİN

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 227

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

後
邊
街
香
港

Anlamadığınız
dilde yazılı
bir evrakı
nasıl
imzalamazsanız

...
güvenmediğiniz
bir malı da
satın
almayınız

Arçelik memleketimizde mevcut on beşe yakın markanın
toplamından fazla satılan tek markadır
Arçelik'e gösterilen bu güven size de güven verecektir.

ARÇELİK

saadetinizin anahtarıdır

(Yeni Ajans : 2956 - 61)

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de

TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

KÜLTÜR YAYIN 9

(Folklor : 62)

(Basın : 25430 - 63)

Algo

TABLET

Soğuk algınlığı hastalıklarında,
gripte ateşli enfeksiyon hastalık-
larında, siyatik, bel ağrıları, nik-
ris ağrıları, romatizma ve nev-
raljil hastalıklarında ağrı dindiri-
ci olarak kullanılan bir tedavi ila-
cıdır.

Emin ve erken tesiri ile temayüz-
eden ALGO baş, diş, nezle ile tür-
lü sebeplerden doğan ağrılar, mig-
ren ve adet sancılarında umumiyet-
le kullanılır.

ALGO
LOKMAN müstahzarıdır.

(Folklor : 64)

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU : AGUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 227

HAZİRAN 1968

YIL : 19 — CİLT : 11

Eski Bir Gaziantep Salmamesi

Yazan : Şakir Sabri YENER

Osmanlılar devrinde Yılbaşı, her yılın mart ayının birinci günüydü. O gün her ilin valiliklerince, önceden hazırlanmış, bir sâlname vilâyet matbaalarında bastırılır, o il ve ilçelerin resmî dairelerine birer nüsha gönderilirdi. Bunlar şimdiki Resmî Gazete gibi, dergi biçiminde olurlardı.

Bu sânamelerde o ilde her alandaki bir yıllık imar hareketleri, geçen yıla oranla bir yıllık gelişmeler ve o ilin tarihine, coğrafyasına, folkloruna, sanat, ticaret ve ziraatına ait bilgiler yer alırdı.

Bundan on yıl önce memleketim Gaziantep'in bazı özel kitaplıklarındaki yazma kitaplar üzerinde incelemeler yaptığım sıralarda elime, yukarıda sözünü ettiğim il sânameleri niteliğinde bir "Antep sâlnamesi" geçti. Dergi biçiminde değil de kitap şeklindeki bu yıllığı, Gaziantep'in kültürlü ailelerinden Hasırcıoğlu ailesine mensup, merhum Mustafa Fehim Efendinin kitaplığında buldum. Fehim Efendinin kendi eseri ve kendi el yazması olan bu sâlname, bundan 100 yıl önceki Antep ilçesini her yönüyle : binaları, nüfusu, tapınakları, okulları, folkloru, ticareti, ziraatı, kültürel ve ekonomik durumu, hülâsa her şeyi ile bize tanıtan bir sâlname ve bir folklor kitabıydı. Onun için Mustafa Fehim Efendi'ye Gaziantep'in ilk folklor ustası demek de yerinde bir deyiş olsa gerek.

O zaman Antep'te resmî bir dairede müdür veya memur olan bu zat boş durmamış, resmî çalışma saatları dışında kalan ve istirahatı için olan vakitlerini de değerlendir-

dirmiş, Antep hakkında resmî rakamlara dayanan bütün istatistikî bilgileri toplamış, vilâyet sânamelerine meydan okurcasına dört başı mamur bir ilçe sânamesi, ve Gaziantep'li folklor meraklıları için Antep'in bir asır önceki geçmişine ışık tutan mükemmel bir "yıllık" ı meydana getirmiş. Ama ne yazık ki, bastırıp yayınlamamıştır.

Merhumun hâlâ Gaziantep'te yaşayan oğlu Ahmet Tüzün, 1966 yılında babası Fehim Efendiden kalan 400 cilt yazma kitabını Gaziantep müzesine bağışladı. Bu Antep yıllığı da şimdi belki o kitaplarla birlikte Antep müzesine intikal etmiştir, ya da Ahmet Tüzün Beyin elindedir.

Ben bu yıllık üzerinde daha fazla durmayacağım. Asıl amacım o yıllıktaki, Ebül-fidâ'nın olduğunu sandığım Arapça "Ma-arif-ül - Bilâd" adlı kitaptan alınıp, Arapça ibaresile yıllığa aktarılan "Antep" mad-desi yazısıdır.

Kitabın müellifi (yazarı) Türkçesi : "memleketler bilgileri" demek olan "Ma-arif-ül - Bilâd" ında, önce Antep kelimesinin nasıl okunacağını eski Arap harflerile lûgat kitabı yazarların usulüyle tanımlıyor ve kelimenin : "Aynitap" diye okunması gerektiği yargısına vardıldıktan sonra Aynitap'ı anlatmaya başlıyor.

Şimdi bu Arapça ibarenin Türkçesini okurlarıma sunuyorum :

"Aynitap, güzel, büyük bir beldedir. Kay üzerine yapılmış muhteşem bir kalesi var. Kalenin büyük taşlarla yapılmış müstahkem burçlarının taşları beyazdır. Aynı-

Sayın öğrenci; sizde bu ikramiyeyi kazanabilmek için Türkiye Vakıflar Bankasında en az vadeli ve 500 liralık bir hesap açtırınız.

Her ay
75 öğrenciye
2 sene müddet ile
250 Lira Burs

Türkiye Vakıflar Bankası

tab'in bostanları, bağları, sayılamıyacak kadar çok meyva ağaçları, billur gibi nehirleri var. Üzüm, erik, elma, kayısı, zerdali, incas gibi meyvaları, domates gibi sebzeleri o kadar çok ki yerli halkı idare ettikten başka fazlası da Halep'e götürülüp satılır. Geniş ve zengin çarşıları var. Civar memleketlerden tüccarlar gelirler, bu çarşılardan mal alıp götürürler, kendi memleketlerinde satarlar.

Aynıtıp, Halebe, Rumkaleye (Halfetiye) Behesna'ya (Besni'ye) üçer konak mesafededir. Bizim zamanımızda 9 cami, 123 mescit, 20 ye yakın hamam var. Aynıtıp'ta ünlü âlimler yetişmiştir. Meselâ : Şeyh Ali-Yül - Muîni, Fakıyh Mevlânâ Alâeddin Ali, Şeyh Cibril - ül - Usûli, Şeyh Mikâil - ül - Furûî, Şeyh Zünnûn, Şeyh İbnizzahid - il - Maakulî, Şeyh Hayreddin, Şeyh Cârullah, Şeyh İlyas, Şeyh Fakıyh Durmuş ve başkaları gibi. Hepisine Allah rahmet etsin!

Aynıtıp hakkındaki tevâtüre (yaygın söylentiye) göre Aynıtıp'ta hiç akrep bulunmazmış, akrebi bilen, gören bir kimseye de rastlanmazmış. Daha yaygın bir söylentiye göre Aynıtıp Müslümanların kalesi imiş. Civar köylerden, şehir ve kasabalardan gelirler, Aynıtıp'ın toprağın dan alırlar, götürürler, evlerinin bir yerine saçarlarmış. O evdeki akrepler bu topraktan korkup kaçarlarmış.

Aynıtıp bir zamanlar Efrençî (Firenk) Coslin'in (Jüslen) elindeydi. Nureddin Şehîd onun elindeki bütün memleketleri ve bunlar arasında Aynıtıp'ı da fethetti. Jüslen'i de esir edip öldürdü. Aynıtıp'ı imar ve burada Müslümanları iskân etti, şehrin idaresini de oğluna bıraktı. Oğlu öldükten sonra şehri, Zâhir oğlu Melik Aziz Mehmet hesabına, Tuğrillzzahiri teslim aldı. O da Melik Zâhir oğlu Melik Ahmed'e teslim etti. Bu zat, kalede güzel binalar, altın yaldız taş mermer köşkler yaptırdı. Bir takım binalarda çeşitli ve yumuşak taşlar da kullandırdı. Şehri birçok bostanlarla, meyva ağaçlarıyla imar etti. Şehirde evsizlere güzel evler yaptırdı, verdi. o zaman bu şehre "Küçük Şam" derlerdi.

Allah her şeyi en iyi bilendir.

"Maarif-ül-Bilâd'dan"

★ ★ ★

Eb-ül-Fida Hicri 732 tarihinde Suriye'deki "Hama" şehrinde vefat etmiştir. Ünlü

Bize gelen KİTAPLAR

● Franz KAFKA - Arif GELEN : "Dâvâ". Roman, Varlık Büyük Eserler Kitaplığı : 130. 17 x 12 boyunda, 328 sayfa 8 L.

● Anton ÇEHOV - Ergin ALTAY : "Besleme". Hikâyeler, Varlık Büyük Eserler Kitaplığı : 131. 17 x 12 boyunda, 172 sayfa, 4 lira.

● Tahsin YÜCEL : "Dil Devrimi". Dil devrimine inanan ve karşı olanların görüşleri ele alınmaktadır. Varlık Faydalı Kitaplar : 81. 17 x 12 boyunda, 168 sayfa, 5 lira.

● Paul NAUDON - Samih TIRYAKI-OĞLU : "Tarihte ve Günümüzde Masonluk". Varlık Faydalı Kitaplar : 82. 17 x 12 boyunda, 208 sayfa, 5 lira.

● Agâh Sırrı LEVEND : "Ali Şir Neva". IV. Cilt, Divanlar ile Hamse Dışındaki Eserler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı : 253. 24 x 17 boyunda, VIII + 312 + IV sayfa, 30 lira.

● A. DİLAÇAR : "Dil, Diller ve Dilcilik". Bütün dillerin incelenmesi, dilciliğin tarihçesi, dört büyük yabancı dilcinin görüşleri, bibliyografya, dizin, ayrıca ek olarak Türk dil ve lehçeleri hakkında büyük bir plân. Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı : 263. 24 x 17 boyunda, XII + 350 sayfa 30 lira.

bir Arap bilgini ve bir devlet adamıdır. "Takvim-ül-Büldan = Memleketlerin Takvimi" adlı meşhur kitap da onun eseridir.

Eski cep defterimden birine "Maarif-ül-Bilâd" adlı kitabın da Eb-ül-Fida'nın eseri olduğunu yazmışım, ama nereden alıp yazdığını göstermemişim. Her halde bir kitapta görüp yazmışım. Ankarada millî kütüphaneden, Türk Tarih Kurumu Kitaplığından ve öbür kütüphanelerin hepsinden "Maarif-ül-Bilâd" kitabını aradım, bulamadım. Yetkililerden sordum, bilemediler. Bu kitabı bilenlerin bilimsel bir yazı ile bize tanıtılmalarını rica ederim. Aksi takdirde kitap adının "Gaziantep Yılığ" nda yanlış iktibas edildiğine hütmetmek icap ediyor.

Damat İbrahim Paşa Türküsü

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Bundan önceki bir yazımda (T. F. Araştırmaları, c. 9, sayı 186) Lâle Devrinin ünlü Sadrazamı Nevşehirli İbrahim Paşa için, öldürüldüğü zaman söylenmiş bir türkü yayınlamıştım. O yazımda şöyle demiştim : "Tarihler, Lâle Devrine son veren Patrona ayaklanmasında bu devir ve Sadrazam İbrahim Paşanın öldürülmesi karşısında halkın neler düşündüğünü yazıyorlar. Bunu, biz ancak bir halk türküsünde buluyoruz."

O yazı ile Yakup Zade adlı bir halk şairinin türküsünü vermiştim. Bu türküde İbrahim Paşanın halk ve saray çevresince ne kadar çok sevildiğini, onun gibi vezirin "Ne gelmiştir, ne gelecek" bağlama mısraı ile ortaya konmuştur. Gerçekten, İbrahim Paşanın sadareti süresince halk rahat etmiş, Paşa savaşı sevmediği için sefer açmaktan son derecede kaçınmış, bayındırlık işlerine çok önem vermiş, kendi servetini de bu yolda harcamıştır. On üç yıl süren bu dönemde halk rahat etmiştir. Onun için o türküde şöyle bir beyit te vardır : "İbrahim Paşanın günleri - Ne gelmiştir ne gelecek". Gerçekten de ondan sonra o günler gibi rahat günler gelmedi.

Şimdi yayınlayacağımız türkü İbrahim Paşanın ağzından söylenmiştir. Türküyü söyleyen adını vermemiştir. Öyle anlaşılıyor ki, Patrona iktidarının sürdüğü sırada söylenmiştir. Bunun için kendini gizlemek durumunda kalmıştır. Bunu da olağan karşılamalıdır. Birçok siyasi türkülerde de aynı saklanmayı görürüz.

Aşağıda verdiğimiz yeni türkü ile ilgili bazı tarih gerçeklerini vermek yerinde olacaktır. İbrahim Paşa Üçüncü Ahmed'in büyük kızı Fatma Sultan ile evlenmiş ve Damat sanını almıştı. Ayaklananların dayanması karşısında padişah çok sevdiği damadını boğdurup saray surlarından âsilerin önüne atmıştı. Kimse cesedi kaldıramamış, köpekler parçalamıştı. Sonunda bu parçalar toplanıp Şehzadebaşındaki kütüphanesinin bahçesine gömülmüştü.

Kendisini sevenleri çok olmakla birlikte başarılarını kiskanırlar da yok değildi.

Bunlardan birisi de türküde anılan "Müftü Efendi" idi. Ayaklanma sırasında müftünün kaçtığı da öğreniyoruz. Sadaretinin son yılında istemeyerek açmak zorunda kaldığı İran seferine türküde "Acem ile Tebriz oldu sebebi" mısraı ile dokunulmuş. Gerçekten ayaklanmaya bu sefer sebep olmuş, düşmanları elatından aleyhine kıskırtmalarda bulunmuştur. Türküde ayrıca oğlu Mehmet Paşadan söz edilmektedir. Sonunda Üçüncü Ahmet de tahttan indirilmiş ve yerine Birinci Mahmut geçmiştir. Türkünün sonunda ondan da söz edilmiştir.

Yazılı olduğu cökte türkünün üstünde şöyle yazılıdır : "Maklul Vezir-i Âzam İbrahim Paşa - Türkü". Türkü tarihi gerçeklere son derece uygun düşmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, bundan önceki türküde olduğu gibi türküyü yakan ozan İstanbul içinde ve olayları yakından görebilecek kadar İbrahim Paşaya yakın birisidir. Şu kısa açıklamadan sonra türküyü verelim. Yalnız, şurasını yeniden tekrar edelim ki, Osmanlı tarihinde resmî tarihçiler halkın acılarını, sevinçlerini, düşüncelerini hiç bir zaman yazmak, üzerinde durmak gereğini duymamışlardır. Onlar hep sarayın çevresinde dönmüş durmuştur. Bu bakımdan tarihimizi yazarken bu eksikliği ancak halk edebiyatı, özellikle türkülerin giderebileceğini unutmamak gereklidir. Onun için ele geçen her tarihî türküyü yayınlamak edebiyat tarihçileri için bir görev olmaktadır.

Varın söylen benim Sultan Hanıma
Halim sorsun gelsin bir kez yanıma
Sultan Ahmet girdi benim kanıma
Ez(i)yet ile öldüğüme yanarım

Yandı büryan oldu eîğir kebabı
Yanıma cem ettim cümle abbabı
Acem ile Tebriz oldu sebebi
Düşmanlara kaldığına ağlarım

Perşembe gün koptu büyük galebeye
Otağlarım oldu cümle harabe
Sonra leşim götürdü bir araba
Bütün uryan olduğuma ağlarım

Evliya Menkıbeleri :

Tabak Dede Menkıbesi

Yazan : Bahir GÜRER

Bir zamanlar, Bolu'nun Göynük kazasının Hacı Abdi mahallesinde oturan ve orada tabaklık (debbağ) yapan bir eren varmış. Bu eren; öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını tabakhanesinde kılar, fakat sabah namazını Mekke'de edâ edermiş.

Göynük'ün Boyacılar köyünden hacca giden bir şahıs orada parasız kalmış. Bu şahıs sağa gitmiş, sola gitmiş; ona baş vurmuş, buna baş vurmuş, fakat bir türlü dönüş için para bulamamış. Nihayet bir gün namazdan sonra namaz kıldığı câmi'in imamına derdini açmış. İmam ona :

— Hani şurada her sabah namaz kılan bir zat var ya? İşte onun eteğine sarıl, o seni istediğin yere götürür." demiş. Adam imamın dediğini yapmış ama eren buna râzı olmamış. Adam çâresizlik içinde tekrar imama danışır. İmam :

— Ona, Allah aşkına beni de götürür müsün? diyeceksin." demiş.

Adam ertesi sabah, namaz biter bitmez erenin eteğine sarılmış ve :

— Gittiğin yere Allah aşkına beni de götür." deyince, bu sefer eren bir şey diyememiş ve :

— Öyleyse eteğime sınıksı sarıl ve gözlerini kapat." demiş.

Adam erenin dediğini yapmış. Aradan kısa bir zaman geçince, adama :

On üç sene ettim buna vezaret
Yaptım nice vakıflarla akaret
Lâyık mıdır bana bunca hakaret
İşkenceyle öldüğüme ağlarım

Sultan Ahmet etti bana bu fendi
Has(e)kiler boynuma attı kemendi
Bana sebep oldu Müftü Efendi
Anın firar ettiğine ağlarım

Varın söylen oğlum geysün karayı
Çıraklarım gitsün beni arayı
Harab oldu İskender'in sarayı
Düşmanlara kaldığına ağlarım

Yaşa Sultan Mahmut, tahtında yaşa
Fermanın işlesün dağ ile taşla
Garip oldu oğlum Mehmet Paşa
Anın yetim kaldığına ağlarım

Tabak Dede Türbesi'nin bugünkü durumu

— Artık gözlerini açabilirsin", demiş. Adam gözlerini açınca bir de ne görsün! Boyacılar köyünün hemen yanında değil mi?!

★ ★ ★

Bu hâdise olup bittikten sonra aradan bir hafta geçmiş. Adam bir gün Göynük pazarına gitmiş. Pazarı gezerken bu arada Tabak Dede'yi de tabakhanesinde görmüş. Ertesi hafta tekrar pazara geldiğinde Tabak Dede'ye bir sepet üzüm getirmiş. Tabak Dede bu bir sepet üzümü almış, almış ama, karısına da bu arada bir kazan su kaynatmasını söylemiş. Kendisi de şimdi türbesinin bulunduğu yere mezarını kazmış. Bütün bu işleri bitirdikten sonra da Hakkın rahmetine kavuşmuş.

Eskişehir Dolaylarından :

Karaçay Folkloru

Yazan : Osman SAYGI

Atlanayık uzak colğa
Minçi toru atinga

Tengle minip atlarına
Uzak colğa keterge
Salam verip kartlarına
Din kazavat eterge

Ay canıp çıkkan edi
Culdzla da cıltıray
"Sav köreyim babam" dedi
Kart anam da kalıray

Anam canım canım sencibama
Sürt cılamuklarıyı
Din kazavatğa barama
İzleme kabırımı

Meni kabarım bollukdu
Keng tüzlede tavlada
Korkma anam kalmaz kanım
Bir tamçıda cavlağa

Bugünkü Türkçesi şöyledir (Savaş Türküsü) :

Kalksana Bekir arkadaşım
Gelsene böyle yanuma

Dönelim uzak yola
Binsene toru atına

Arkadaşlar binmiş atlarına
Uzak yola gitmeye
Selâm verip yaşlılara
Din savaşı yapmaya

Ay ııldayıp çıkmış idi
Yıldızlar da parlıyor
"Sağ göreyim yavrum" dedi
İhtiyar anem titriyerek.

Annem canım sen ağlama
Sil göz yaşlarımı
Din savaşına gidiyorum
Arama mezarımı

Benim mezarım olacak
Geniş düzlerde dağlarda
Korkma anne kalmaz kanım
Bir damla da düşmanlara (1)

(1) Öğrencim, Atatürk Öğretmen Okulu öğrencisi Cevriye Korkmaz'dan alınmıştır. Cevriye, Eskişehir Çifteler, Yazlıkaya köyündendir. O. S.

**ANADOLU
BANKASI**

SİZİN ESİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 67)

Turçu Aubekir Süylen Tongim
Kelçi bilay katıma

Bolvadin Yemekleri

Yazan : Dr. M. Kemal ÖZERGİN

1. Derlemenin konusu : Bolvadin'da yemekler,
2. Derlemenin bölgesi : Bolvadin kasa-bası,
3. Derlendiği yer ve tarih : Bolvadin, 31 Ağustos 1966,
4. Derleme şekli : Soruşturma yolu ile,
5. Bilgi verenler : Başta Ülfet Kızıltoprak (26 yaşında erkek, lâstik atölyesi sahibi) ile İbrahim Batıkhani (22 yaşında erkek, üniversite talebesi) olmak üzere birçok Bolvadinliden tesbit edilmiştir. Ancak bunların arasında tecrübeli bir hamının da bulunması imkânı elde edilemedi.

I. BAZI NOTLAR

Badılcın : başka yerlerde "patlıcan" denilen sebze.

Bici : küçük - baş hayvanın bağırsağına denir. Bundan aynı adı taşıyan et yemeği yapılır.

Deperotu : başa yerlerde "havuç" denilen sebze.

Dığan : bakır veya şimdi alüminyumdan yapılan, bilinen biçimdeki uzun saplı tava. Birkaç boy olur (bk. Tava)

Dolaman : bazı yerlerde "domalan" da denilen bir mantar çeşidi.

Düğü (veya **Düyü**) : bulgurun en incesidir. Buğday çekildikten sonra, en ince elekten geçenler düğü olarak ayrılır.

Erişte : oklava ile açılmış ince hamurdan kesilmiş ensiz ve kısa parçalardır.

Eysiran : kürek biçiminde ve 20 - 25 sm. boyunda bir bıçak. Hamur kesmede ve teknedeki hamuru kazımda kullanılır.

Göce : buğdaydan yapılır. Yapılışı şöyledir : buğdayı su dolu bir kaba koyarlar ve öylece güneş altında bir hafta kadar bekletirler, sonra döğer ve çekerek.

Göveç : topraktan imal edilmiş ve pişirilmiş, 30 sm. kadar genişliğinde bir kaptır. Kapaksızdır.

Gumpil : başka yerlerde "patates" denilen sebze.

Guşano : yuvarlak biçimde, yüksek kenarlı, iki yandan kulplu, bakırdan yapılmış büyükçe bir sahandır. Daha çok kapaksız-

dır. Kalaylı kullanılır. İçinde yağ eritilir. **Haşgeş yağı** : bilinen haşhaş yağıdır. Bolvadin'da yemeklere hemen sadece bu yağ katılır.

Hevik : topraktan yapılmış ve fırında pişirilmiş, 35 - 45 sm. yüksekliğinde, geniş ağızlı bir testi biçiminde, ve iki yanından kulplu bir kaptır.

İlibada : İstanbul'da "labada" denilen sebze. Su kenarlarında biter. İri yapraklı, tadı az ekşi ve yeşil renklidir.

Kelek : olmamış kavuna denir.

Kelem : başka yerlerde "lâhana" denen sebze.

Kestirme : pişirilen tatlı için, kaynayan suda eritilmiş şeker.

Loby : başka yerlerde "kuru fasulye" denilen kuru sebze.

Otaşı : bir çeşit sebzedir. Boz renklidir. Yaprakları, ispanağinkinden daha küçük, fakat daha çoktur.

Tava : Toprakdan imal edilip, pişirilmiş bir kaptır. Yuvarlak biçimde, iki tarafından kulplu ve kapaklıdır. (bk. Dığan)

Topalak : başka yerlerde "domates" denilen sebze.

II. YEMEKLER

A. Çorbalar

1. **Bamy** çorbası.
2. **Dutmaç** çorbası : un kavru olarak hazırlanır.
3. **Erişte** çorbası : hamurdan kesme erişte ile pişirilir.
4. **Mercimek** çorbası :
5. **Pirinç** çorbası.
6. **Sakala sarkan** çorbası : oklava ile açılmış hamurdan çok ince ve uzun (makarna gibi) parçalar kesilir. Buna yine ince kuyulmuş soğan ile yeşil mercimek katılarak pişirilir. Tabii çok suludur.
7. **Tarhana** çorbası :
8. **Tavuklu** çorba : tavuk (yahut ördek, kaz) eti ile hazırlanır. Üstüne limon da sıkılır. "Arabaşı" ile yenmesi âdettir.
9. **Un** çorbası : Dutmaç'ın aksine, un kavrulmadan hazırlanır.
10. **Yayla** çorbası : bilinen şekilde yoğurtla pişirilir.

ARAŞTIRMALARI

B. Et yemekleri

1. **Bici** : kıyma et ile düğü karışımı bici'ye doldurulur ve sonra ağız dikilir. Suda haşlanarak pişirilir.

2. **Çullama** : yoğurup hazırlanan et köftesi, yumurta katılmış sulu bir hamura bulanarak kızartılır.

3. **Et yuvalağı** : kıyma et, düğü, kıyılmış soğan ve maydanoz karıştırılır ve yoğurulur. Bundan küçük parçalar alınarak elde yuvarlanıp toprak yapılır. Başka yerlerde, bu yemeğe "maydanozlu köfte" derler.

4. **Fırın göveç** : göveçe bol et, biraz soğan ve sivri biber konur. Fırında pişirilir.

5. **Gumbur** : Biciye bol baharatlı kıyma et doldurularak hazırlanır. Başka yerlerde "sucuk" denir.

Kapama : bk. Vurma bütün et.

6. **Kavurma** : iki türlü hazırlanır. Biri günde yemek içindir. Kıyma et diğanda kavrulur. Diğeri kışlık olarak yapılır. Et, tuzu biraz fazla konarak, kavrulur ve te-nekeye basılır.

7. **Kıymalı yumurta**.

8. **Kuzu çevirme**.

9. **Sura dolması** : koyun veya erkekçi boşluğundan çıkarılan ete, pirinç doldurulur. Bunlar bir tepsiye dizilerek ocağa konur.

10. **Şiş kebabı** : bilinen biraz farklıdır. Şimdi Bolvadin'da bile pek bilinmiyor. Çok iri et parçaları bir şişe geçirilir ve bu da 5 - 6 saat süre ile ateş üzerinde ağır - ağır çevrilerek kızartılır.

11. **Tas kebabı** : çok yerde olduğu gibi iki türlü yapılır. Biri sâde, diğeri pilâvlı tas kebabı'dır.

12. **Vurma bütün et** : buna "kapama" da denir. Tas kebabına benzer. Ancak etleri biraz büyükçe ve kemikli parçalardır. Bu da iki türlü yapılır. Biri sâde olanı, öteki pilâvlıdır.

C. Balık yemekleri

Bolvadin'da yenilenler, kasabanın yakınındaki Eber gölü'nde tutulan tatlı su balıklarıdır. Bu gölde **Turna balığı** ile **Sazan balığı** vardır. Burada balık tutulduktan sonra, muhakkak pulları temizlenir, bir gün güneşte bırakılarak kurutulur ve bundan sonra pişirilir. Burada balıktan üç türlü yemek yapılır :

1. **Balık kızartması** : bilinen şekilde, haşhaş yağında kızartılır.

2. **Balık yemeği** : balık kızartıldıktan sonra, üzerine bol soğan ve domatesle sulu olarak hazırlanan bir salça dökülür. Hazmı ağır bir yemektir.

3. **Patlama** (veya **Patlatma**) : Balık tutulmaz, yukarıda anlatılan temizleme ameliyesi yapılmadan, pişirilen bir yemektir. Tezek yakılır. Kor hâline gelince, balık pullu olarak bu korun içine sokulur ve üzeri de yanar tezek ile örtülür. Bir zaman sonra pişen balık, hafifçe patlar ve karnından açılır. İşte böylece yenir.

D. Sebze yemekleri

(a). **Dolmalar**. Bunlar bildiği gibi, kıyma et ile pirinç veya düğü karışımının doldurulduğu sebze yemekleridir. Ancak burada dolmanın hazırlanmasında pirinç hiç kullanılmaz.

1. **Badılcın dolması**.
2. **Biber dolması**.
3. **Gabak dolması**.
4. **Gumpil dolması**.
5. **İlibada sarma**.
6. **Kelem dolması**.
7. **Soğan dolması** : irilerinden top (baş) soğan haşlanır. Ortası almır ve buraya kıyma et doldurulur.
8. **Topalak dolması**.
9. **Yaprak dolması** (veya sarması).

(b.) **Diğer sebze yemekleri**.

10. **Badılcın bastısı** : kurutulmuş patlıcandan yapılır. Daha çok etsiz olur. İçine düğü de katılır.

11. **Bakla** : taze iken kabuğu ile ve kuşbaşı etli olarak pişirilir.

Bastı : bk. Kelem bastısı.

12. **Bıkla** : bulgur veya pirinçle pişirilmiş ispanağın üzerine yumurta kırılarak hazırlanır.

13. **Dolaman** : başka yerlerde "domalan" denilen mantarın bir çeşidi ile yapılan yemektir. Kuşbaşı etli veya yumurtalı yapılır.

14. **Ispanak** : iki türlü pişirilir. Birinde ispanak, bulgur (veya pirinç) ve kuşbaşı et ile pişirilir. Yoğurtlu veya yoğurtsuz yenir. Diğer çeşidine ise "bıkla" denir (bk. Bıkla).

15. **Kelem bastısı** : buna sadece "bastı"

da denir. Kelem ince - ince doğranır ve içine az miktarda bulgur da katılarak, etsiz pişirilir.

16. **Karnı-yarik** : patlıcan ile pişirilir. Patlıcan boylamasına açılarak içine kıyma et konur.

17. **Lobya** : suyu biraz fazlaca konulan kuru fasulya yemeğidir.

18. **Mantar** : iki türlü pişirilir. Biri etsiz pişirilenidir. Diğer türlüşünde mantar kızartılır ve sonra üstüne yumurta kırılır.

19. **Pırasa** : pırasa doğranır, içine pilavlık bulgur katılır. Etsiz pişirilir.

20. **Semizotu** : semizotu doğranır. İçine bulgur da katılır. Daha çok kıyma etli, fakat etsiz de olur. Yoğurtlu ve yoğurtsuz yenir.

21. **Soğan aşısı** : bu yemeğin soğanı top veya yaş erkek soğandan seçilir. Bol soğan, kuşbaşı et ile pişirilir. Etsiz de olur. Yoğurtlu veya yoğurtsuz yenir.

22. **Türlü** : birkaç çeşit uygun sebze (patates dahil) kuşbaşı etli olarak pişirilir.

23. **Yalancı dolma** : olmalık biber, sadece pirinç ile doldurularak hazırlanır. İstanbul'un zeytinyağlı biber dolması gibidir. Ancak burada bu yemekte bile, zeytinyağı yerine haşhaş yağı kullanılır.

24. **Yerelması** : yerelması doğranır, kuşbaşı etli pişirilir. Etsiz de olur.

E. Hamur - işi yemekler

Ağzı açık : bk. Bükme.

Akıtma : bk. Cızdırma.

1. **Arabaşı** : başka yerlerde "Arap aşısı" da denir. Un kavrulur, sonra suyla pişirilir ve tepsiye dökülür. Donduktan sonra baklava şeklinde kesilir. "Tavuklu çorba" ile yenmesi âdettir.

2. **Bişi** : haşhaş yağlı bir hamur işidir. Küçük parçalar hâlinde kesilir. Üzerine toz şeker ekilerek yenir. Namazlar (= Kandiller), da yapılarak komşulara da dağıtılır.

3. **Börek** : tepside hazırlanır, fırında kızardıktan sonra kesilir. İçine konulan malzemesine göre, "peynirli börek" (maydanozlu) veya "kıymalı börek" yapılır.

4. **Bükme** : dört köşe biçimde ve uzunca boydadır. Bunun sac'da pişirilenine "ocak bükmesi", fırında yapılanına "fırın bükmesi" derler. İçine konan malzemesine göre ayrıca adlandırılır :

(1). **Ağzı açık** : buna "kavurmalı bükme" de derler. İçine kavurma konur. Pek meşhur bir yemektir.

(2). **Gumpilli bükme**,

(3). **Ispanaklı bükme**.

Kavurmalı bükme : bk. Ağzı açık.

(4). **Mercimekli bükme**,

(5). **Otaşılı bükme**,

(6). **Peynirli bükme** : içine peynir ve maydanoz konur.

5. **Cızdırma** : buna "akıtma" da denir. Mısır unuyla, Nokul gibi hazırlanır. Tepsi böreğine benzer. Kızardıktan sonra bıçakla kesilir.

Ekmek aşısı : bk. Papara.

6. **Gatmer** : haşhaş yağlı ince hamurdur. Sade olur ve sac'da pişirilir.

7. **Göce yuvalağı** : göce ile yapılır. Çok küçük hamur yuvarlaklardır. İçine maydanoz da katılır. "Mercimekli" veya "sâde" si yapılır. Üzerine yoğurt dökülerek veya yoğurtsuz yenir.

8. **Haşgeşli pide** : haşhaş yağlı pidedir. Somun hamuru ile hazırlanır ve fırında pişirilir.

9. **İçi yağlı** : gatmer gibidir. Bunda ayrıca üzeri yağlanmaz.

10. **Lokma** : hamur tutulur, sonra küçük parçalar hâlinde kesilir ve haşhaş yağında kızartılır. Pekmeze veya toz şekerle banılarak yenir.

Lokul : bk. Nokul.

11. **Mantı** : hamur açılır, küçük dört köşe parçalar hâlinde kesilir, ortalarına içlik konur ve sonra uçlar toplanarak kapatılır. Suda haşlanır, Bolvadin'de içine konulan malzemesine göre üç türlü yapıyor :
(1). **Etili mantı** : içine kıyma et konur. Yoğurtlu veya yoğurtsuz yenir.

(2). **Topalaklı mantı** : içine domates konur. Yoğurtsuz yenir.

(3) **Sâde mantı** : içiği yoktur. Yoğurtlu yenir.

12. **Nokul (veya Lokul)** : hamurdan kalın ve iri parçalar hazırlanır. İçi ve üzeri haşhaş yağı ile yağlanır ve fırında pişirilir. Sâde yenir.

13. **Papara (veya Ekmek aşısı)** : kuru ekmek parçalarının üzerine sıcak et suyu dökülerek hazırlanır.

14. **Paramantı** : Mantı gibidir. Ancak daha ince iş ister. Taneler daha küçük ya-

pir, Mantı gibi üç türlüşü olur (Krş. Mantı).

15. **Pide** : ekmek hamurundan yapılır. Az enli ve uzun biçimdedir. İçine konulan içiği ile adlanır : "Kıymalı pide" ve "Peynirli pide". Bunu çarşıdaki pide fırınları hazırlar.

16. **Tirit** : Papara'ya benzer.

F. Pilâvlar, makarnalar vb.

1. **Aş** : burada bulgur pilâvına aş derler. Üç türlüşü yapılır :

(1). **Gumpilli aş**.

(2). **Mercimekli aş**.

(3). **Topalaklı aş**.

2. **Ev aşısı** : evde açılan hamurdan hazırlanan bir makarna yemeğidir.

3. **Kuskus** : bilinen şekilde pişirilir.

4. **Pilâv** : pirinç ile pişirilen, bilinen pilâvdır. Sâde olur.

G. Çeşitli yemekler

1. **Ağzı** : buzalayan veya kuzalayan hayvanların ilk sütüdür. Buna diğer süttten de katılır ve ateşte pişirilir. Donunca muhallebi gibi katılaşıp. Sonra üstüne şeker ekilerek yenir.

2. **Çilbir** : dığanda kızdırılan yağa kırılan yumurta, sonra tabağa alınır ve üzerine yoğurt dökülür.

3. **Kaygana** : çok sulu hamura yumurta kırılır ve çalkalanır. Sonra karışımdan kaşıkla alınarak dığanda yağ ile kızartılır.

4. **Keşkek** : çekilmiş göce, etli kemikle hevik içine konur. Gecedden fırına verilir. Keşkek orada sabaha kadar pişer. Sabah yemeği olarak yenir.

5. **Şakşuka** : soğan, yeşil biber (sivri) ve topalak doğranır. Sonra üzerine yumurta kırılır.

6. **Taş ağız** : hayvanın ilk sütünden hazırlanır. Katıdır, peynire benzer. Üzerine şeker dökülerek yenir.

H. Tatlılar

1. **Datlaş** : pekmezle pişirilen "aşure" ye burada datlaş denir. Aslı "Datlı aş" dır.

2. **Ekmek datlısı** : başka yerlerde "ekmek kadayıfı" denir. Üzerine kaymak konur.

3. **Fırma baklağı** : aslı "hurma baklava" dır. Sâde olarak hazırlanır. Pekmezli veya kestirmeli olur.

4. **Gabak datlısı** : balkabağımdan bilinen şekilde yapılır.

5. **Gara helva** : un, haşhaş yağında kavrulur ve sonra üzerine pekmez dökülerek yenir.

6. **Gar helvası** : bir kış eğlencesidir. Temiz karın üstüne pekmez dökülerek yenir.

7. **Gaymaklı baklava** : bilinen içi kaymaklı baklavadır.

8. **Gurabiye** : hamur işidir. Kuyruk yağı ile yapılır. Hamurdan küçük ve yuvarlak parçalar kesilir. Tatlısı kestirmelidir.

9. **Güllâç** : bilinen şekilde hazırlanır. Burada içiği ile üç türlüşü olur :

(1). **Cevizli güllâç** : içine ceviz konur.

(2). **Dondurmalı güllâç** : içine, süt ve şekerden muhallebi gibi hazırlanan dondurma konur.

(3) **Kaymaklı güllâç** : içine kaymak konur.

10. **Gülvarak**,

11. **Haşgeş helvası** : sürtülmüş (= döğülmüş) haşhaşın üzerine şeker veya pekmez dökülerek yapılır.

12. **Hoşaf** : Bolvadin'de başta "kayısı hoşafı" gelmek üzere, üzüm, erik ve vişne'den yapılır.

13. **Höşmerim**,

14. **İncir dolması** : kuru incirin içi doldurularak yapılır. İçliğine göre üç türlüşü olur :

(1). **Cevizli incir dolması**.

(2). **Dondurmalı incir dolması** : (krş. Güllâç'taki dondurma)

(3). **Kaymaklı incir dolması**.

15. **Muhallebi** : süt ve pirinç unu ile hazırlanır.

16. **Nişasta helvası** : nişasta ve toz şeker beraberce yağda kavrulur ve bu sırada durmadan eysıran ile karıştırılır. Bu bakımdan irmik helvasına benzer.

17. **Pelte** : nişasta ve şeker ile yapılır. Pelte daha çok, üzerine parça kırmızı şeker (nöbet şekeri) konularak, doğum yapan kadınlara gönderilir.

18. **Peynir datlısı**.

19. **Saksığan beyni** : pekmez, yoğurt ile karıştırılarak hazırlanır.

20. **Sütlaç** : süt ve pirinç ile hazırlanır.

21. **Tel helva** : bu tathya İzmir ve İstanbul'da "pişmaniye" derler.

22. **Yepinti** : koyunun sütü kesileceği zamanki (Ağustos ayı) sütü ile yapılan tat-

Sır Kâtibi Âşık Necip

Yazan : Mahmut İŞİTMAN

Âşık Necip, tahminen 19 uncu asrın ortalarında Yozgat'ta yaşamış ve Çapanoğullarının Sır Kâtibi olmuştur. Padişah tarafından Halep isyanını bastırmakla görevlendirilen Çapanoğlu, beraberinde Necibi de Halebe götürmüştür. Âşık Necib'in doğum, ölüm yılı ile, kimlerden olduğunu bu gün için bilemiyoruz. Bundan 135 sene evvel Yozgat'ta yazılmış bir cökn'de (bu cökn Ankara Avukatlarından Sayın Mehmet Ali Okhan'dadır.) Necibin Yozgatlı Apti Ağa Zade'lerden olduğu yazılıdır. Abdî Ağa Zade'lerden Eczacı Mahmut'tan ve Nüfus dairesinden yaptığım inceleme sonunda Âşık Necib'in nüfus kaydını bulamadılar. H. 1320 senesinden evvel doğanların kayıtları büyük yangında tamamen kül olmuştur.

Çapanoğlu gibi bir ailenin konağında Sır Kâtipliği yapabilen Necip, devrinin en iyi tahsilini yapmış, halk deyimi ile kalemin den kan damlayan bir Kâtip'miş. Eserlerinden, hece ve aruz'a hâkim olduğu anlaşılıyor.

İdir. Çok koyudur. Üzerine şeker ekilir.

23. Yumurta dathısı : un, yoğurt ve yumurta ile yapılır. Biri lokma şeklinde, diğeri tepsidede olmak üzere iki türüdür.

I. Reçeller

1. Ayva reçeli.
2. Elma reçeli.
3. Gül reçeli.
4. Kayısı reçeli.
5. Vişne reçeli.

Son üç reçel daha çok yapılanlardır.

K. Turşular

1. Biber turşusu.
2. Deperotu turşusu.
3. Hıyar turşusu.
4. Kelek turşusu.
5. Kelem turşusu.
6. Topalak turşusu.

L. Çörek ve ekmekler

1. Bazlama : mayalı ev ekmeğidir. Şepit'ten çok kalındır (4 - 5 şepit kadar, aşuk yuk. 2 sm.). Evde hazırlanır ve sacda pişirilir.

2. Beysemet : somun hazırlanırken ar-

Abdülaziz'in (1279 H.) senesinde Yozgat'ta inşa ettirdiği Hapisane için tarih düşürmüş ve aynı devirde yaşamış olan Yozgatlı Âşık Hicabi'nin bir şiirine nazire yazmıştır. Bundan başka yaşlı Yozgatlılardan öğrendiğimize göre; Necib'in başından geçen ailevi hadiseden dolayı adı, halk hikâyelerine kadar girmiştir. Yozgat ve civarındaki masalcılar, ozanlar uzun kiş gecelerinde Necib'in acı hayat hikâyesini anlatırlarmış. Âşık Necib'in hayat hikâyesi kısaca şöyle başlar ve biter :

(Padişah tarafından Halep isyanını bastırmaya memur edilen Çapanoğlu Sır Kâtibini de beraber götürür. Necip, Yozgat'ta en güzel kızlarından biriyle henüz evli imiş. Gelinlik kınası daha solmadan çarınar Necib ailesinden ayrılmak mecburiyetinde kalmıştır. Necip, ailesinin yiyeceğini temin edip, bir miktar da para bırakarak kimsesiz kalan karısına arkadaşına emanet ederek Yozgat'tan ayrılır.

Necip'in güzel karısına âşık olan arkadaşı Maviş'i gönlü ile elde edemeyeceğini

tanı yetersiz hamurdan yapılır. Mahalle fırınında pişirilir.

3. Bezdırma : evde hazırlanır. Şepit'ten kalın ve bazlama'ya yakındır. Mayasız olup, çabucak hazırlanır. Sacda pişirilir.

4. Ekmek (Çarşı ekmeği) : çarşıdaki fırınlarda yapılan ekmektir.

5. Hamırsız : mayasız hazırlanmış somuna benzer. Hamuruna az soda da katılır. Yüzüne süs yapılır. Kızarması için, üzerine yoğurt veya süten biraz çalınır.

6. Öğme : evde hazırlanan somun'un artan hamuru ile yapılır. İçine ve üzerine sürtülmüş (=döğülmüş) haşhaş konur.

7. Simit : un, yumurta, toz şeker ve yoğurt ile yapılır. Hamuru çeşitli şekillerde (ay, saç örgüsü, yıldız, yürek v.b.) kesilir ve tepsilere dizilerek fırına verilir.

8. Somun : mayalı hamurla evde yoğurur ve ekmek yapılır. Mahalle fırınında pişirilir.

9. Şepit : mayasız hamurdan yapılan ev ekmeğidir. Çok ince, yani yufka ekmektir. Sacda pişirilir.

ARAŞTIRMALARI

anlayınca arkadaşı Halep'teki Necibe; karısının fena yola saptığını, konu komşu ile beraber yola getiremediklerini, derhal boşaması lâzım geldiğini mektuplarıyla bildirir. Çok itimat ettiği bu arkadaşının haberi üzerine Necip ekmekten aştan kesilir, hastalanır, çok düşündükten sonra Çapanoğlu'na meseleyi açar, o da boş kâğıdını gönder, döndüğümüzde ben seni namuslu biriyle evlendiririm der.

Boş kâğıdı eline geçen karısı Maviş, kimsesiz kalır. Bu oyunun Necib'in arkadaşı tarafından yapıldığını da anlayamaz. Kendisine fenalık yapan bu adamla evlenir. Halep isyanı tamamen bastırıldıktan sonra Padişah'ın iradesiyle Çapanoğlu, Necib ve askerleri Yozgat'a dönerler. Necip bu işin iftira olduğunu anlayınca daha da çok hastalanır ve ölüm yataklarına düşer. Ölmeden evvel bir kerecik olsun Maviş'i görmeyi ister. Çapanoğlu'nun da yardımı ile yeni kocasından izin alınarak ihtiyaç bir komşu kadını ile Âşık Necib'in evine gönderilir.

Bu karşılaşmada Necib ve Maviş başlarından geçen olayı deyişlerle birbirine anlatırlar.)

Yozgat'a ait olan bu hikâyeyi Üstad Folklorcu Eflatun Cem Güney (en güzel Türk masalları Varlık Yayınları 1948) kitabında Dertli Kaval ismi altında daha başka şekilde kaleme almıştır. Kıymetli Folklorcularımızdan Merhum Mehmet Halit Bayrı'nın Türk Folklor Araştırmaları Dergisinin 109 uncu sayısında bahsettiği, 1940 da vefat eden mülkiye mezunu ve kaymakamlıklarda bulunmuş olan (Âşık Necib) bizim bu yazımızla incelediğimiz Yozgatlı Âşık Necib deşildir.

Yozgatlı Âşık Necib'in Halep'ten geldikten sonra Maviş'i için söylediği koşmalardan biri şöyle başlar :

Gece rüyada solhbetin
Gördüm ellerde ellerde

Candan tatlı muhabbetin
Gezer dillerde dillerde

Cevricefa etme nolur
Adûlar ettiğin bulur

Affeyle kusur çok olur
Maviş kullarda kullarda

Yarelerim sızlar Habib
Deva yoktur ister tabip
Ey vefasız, garip Necib
Gör ne hallerde hallerde

Âşık Necip ölüm döşeginde iken kendisini görmeğe gelen boşadığı Maviş'e şu acıklı deyişi söyler :

Gönlümün sururu geldi yanıma
Şifa geldi bedenime canıma
Keremet sevdiğim kıyma canıma
Necip sana kurban derim, söylemez
Kaldır nikabını göreyim seni
Sil gözün yaşını ağlatma beni
Kıyamet yakındır gözlerim seni
Necip sana kurban derim, söylemez

Kaldır nikabını göreyim yüzün
Döküldü gevherim görmüyor gözüm
Söyle ki sevdiğim işidem sözün
Necip sana kurban derim, söylemez
Kazıldı kabirim tendedir canım
Şükrolsun Mevlâ'ya yanımda yarım
Niyzet Hüdaya almasın canım
Necip sana kurban derim, söylemez
Yüklendi barhanam çekildi göçüm

Bilirim kusurum affeyle suçum
Necip'i görmeye gelmedin niçin
Necip sana kurban derim, söylemez
Belimde Dividim elimde kalem
Başımdadır sevdan dilimde kelâm
Gelmezsen sevdiğim yolla bir selâm

Necip sana kurban derim, söylemez
Salını salını nerden gelirsin
Gören âşıkların aklın alırsın
Bin Bürük bürünsen benim yarımın
Necip sana kurban derim, söylemez
Uzak yollarını özledim geldim
Tatlı dillerine eğlendim kaldım
Söyle hey sevdiğim işte ben öldüm
Necip sana kurban derim, söylemez

Yüklendi barhanam çekildi katar
Arttı derdim eskisinden beşbeter
Keremet sevdiğim bu cefa yeter
Necip sana kurban derim, söylemez

Maviş de Necib'e şu şekilde cevap verir :

Ab-ı zülâl gibi akıp durulma
Elin ile ettin boşa yorulma
Sen ettin bu işi bana darılma
Küstüm sana bu dünyada, söylemem
Kapıdan girdim de döşekten kalktın
Ah çektin bağrımı Od'lara yaktın
El sözüne uydun yolumdan çıktın
Küstüm sana bu dünyada, söylemem

Yılın Sayılı Günleri : Muharrem Ayı

Yazan : Rıza YETİŞEN

İşte geldim Necib doğrul konuşak
Aslı ile Kerem gibi yanışak
Burdada olmaz biz mahşerde buluşak
Küstüm sana bu dünyada, söylemem
Sen gideli ben hanemden çıkmadım
Ak elime al kınalar yakmadım
Necib yarım diye yâda bakmadım
Küstüm sana bu dünyada, söylemem
Yüklendi barhanan çekildi göçün
Elin ile ettin bilmen mi suçun
Sen de bu işleri ettiğin için
Küstüm sana bu dünyada, söylemem
Maviş ile komşu ihtiyar kadın odadan
çıkıktan sonra, Aşık Necib'in ruhunu Al-
laha teslim ettiği söylenir. Aşık Necib'in e-
serlerinden bazı örnekler veriyorum :

Ş A R K I

Rahmeyle Efendim perişan halim
Cevrini çekmeye yoktur mecâlim
Asumana çıktı ah-ı figânım
Zahm-ı dile merhem eyle sultanım
Çektiğim gayreti verme hebaye
Sinem siper ettim yeter cefaya
Ne ettim neyledim sen bivefaya
Zahm-ı dil'e merhem eyle sultanım
Cemalin şem'ine benim pervane
Ta bezm-i eleste oldum divane
Sen tende hubana geldim imâne
Zahm-ı dil'e merhem eyle sultanım
Kalb-i mahzunumu sen eyle abâd
Yanıp süzanına olmadım dilşad
Bicare Necib'e eyleyip imdat
Zahm-ı dil'e merhem eyle sultanım

ŞARKI'Nİ NECİB'İ BİÇARE

Hasretinle eylerim ah ü figan
Gözlerimden kanlı yaş oldu revan
Tığ-ı müjgânın helâk eyler amân
Gözlerine ben değil yandı cihan
Görse her kim aheder nâlanıma
Merhamet et gel Efendim yanıma
Firkatin ateş bıraktı canıma
Ben değil cana sana yandı cihan
Çeşm-i mestin eyledi şeyda beni
Ateşe yakıtı bütün can ve ten'i
Terk eder mi aşıkın zira seni
Cilvene nazına hep yandı cihan
Ol rakibin gözleri olsun saz (?)
Mani oldu vuslat-ı yare biraz
Ağlarım daim Necib, güldüğüm az
Ben değil cana sana yandı cihan

ŞARKI'Nİ BİÇARE

Kameti servi bülendim
Şiveni gayet beğendim
Gel yanıma lebi kandım
Cihan yandı ben de yandım
Ne yapalım ay Efendim,
Ağlatma beni mahlika
Üftadenim etme cefa
Çeşm-i siyahımla canâ
Alem yandı ben de yandım
Ne yapalım ay Efendim,
Hasretinle nare yandı ten
Bak hâlime rahmeyle sen
Ya nasıl sevmem seni ben
Cihan yandı ben de yandım
Ne yapalım ay Efendim,
Sevdana düştüm mahıru
Sevdim seni gözü ahu
Nihayet sözüm işte bu
Cihan yandı ben de yandım
Ne yapalım ay Efendim,
Aşkın bana açtı yare
Vücudum oldu satpare
Var mı nedir söyle çare
Cihan yandı ben de yandım
Ne yapalım ay Efendim,
Bilesin sen oldum mecnun
Gönlümdesin yarım hergün
Bir ben miyim sana meftun
Cihan yandı ben de yandım
Ne yapalım ay Efendim,
Necib aşkınla zâr ü zâr
Dil Zahmına merhem umar
İki gözümden kan akar
Cihan yandı ben de yandım
Ne yapalım ay Efendim,
NECİB'TEN ŞARKI
Gönül durmaz daim su gibi çağlar
Yarımın hasretini çigerim dağlar
Ayrıldım yarımın gözlerim ağlar
Sinemdeki yareyi yar gelir bağlar
Sevda-i aşkınla ederim zarı
Kimseye açmam ben bu esrarı
İmdatıma yetiş amân sen bari
Sinemdeki yareyi yar gelir bağlar
Niçin ettin bana cana sitemi
Gelmedi mi daha vuslatın demi
Naz ile destine alıp merhemi
Sinemdeki yareyi yar gelir bağlar
Arzeyle halimi ey bad-ı sabâ
Ne acep bakmadı yar benden bana
Ah etmekte Necib gurbette sana
Sinemdeki yaremi yar gelir bağlar

Muharrem ayı, yılın 12 ayı içinde en ö-
nemlisi ve en kutsalı sayılır. Zira pek çok
dinî olay Alevîleri en çok üzen ve unutulmı-
yan Kerbelâ olayı bu ayda olmuştur. Hz.
Mehdi bu ayda gelecektir. Ayrıca oruç da
bu ayda tutulur. Oruç Muharrem'in ilk gü-
nünden başlayarak 12 gün devam eder. A-
nadolunun bazı yerlerinde 15 gün oruç
tutulur. 12 oruç, 12 İmamlar için tutulur.
3 orucu da Müslim'in oğulları için tutar-
lar.

Muharrem'in ilk gününü tesbit etmek ol-
dukça güç bir iştir. Takvime hiç inanmaz-
lar; kendilerine göre bir bilgileri vardır.
Yılın bütün sayılı günleri, takvime göre
yapıldığı halde, Muharrem'in ilk gününü,
kendi bilgilerine göre tesbit etmeleri pek
gariptir, bu hâlâ böyle devam etmektedir.
Bu günün bütün müsbet bilgilerini bilmek-
le beraber gene de bu konuda geri düşünce-
lidirler. Dedelerin söylediyecekleri doğru ve
ya yanlış bilgileri olduğu gibi kabul ederler.

Muharrem'in ilk günü, Kurban bayra-
mından önce doğan Hilâl'den hesap edilir.
Kurban bayramı, arabî ay (Kamer) ile ya-
pılır; yani Bayram Zilhicce'nin 10 undadır.
20 gün sonra da Muharrem başlar. Fakat
bu hesap hiç bir takvime göre yapılmaz,
kendi özel bilgilerini kullanırlar. Yani :
Kurban bayramından önce doğan Hilâl'in
kaç günlük olduğunu büyük bir dikkatle
bakarak, münakaşa ederek karara varırlar.
(Bunu Kurban bayramı yazımızda a-
çıklamıştık) ve buna göre ilk günü tesbit
ederler.

Başka bir hesaba göre de, meselâ: Ge-
çen sene ilk gün, salı günü ise, bu sene iki
gün evvel, yani pazar günü olacaktır. Ta-
bii bu iki metot da sakat olduğu halde tat-
bik ederler; bu yüzden köyler arasında ve
hattâ aynı köyde oruç başlangıcı ayrı ayrı
günlerde olur.

Oruç 12 gün büyük bir heyecan ve cid-
diyette devam eder. Orucun günlük zamanı
hiç bir suretle saat ile değil, güneş iledir.
Ertelek (Sahur) Tanyeri ağarmadan biter.
Akşam da güneş ışıkları kaybolunca oruç
açılır. Oruç tuz yalamak suretilerle açılır, bu-
nu çay veya kahve takip eder. Beş on da-
kika sonra da sofraya yazılır (yayılır). Çorba

ve diğer yemekler yenir. Hiç bir zaman o-
ruç açılır açılmaz tıka basa yemek yemeğe
başlanmaz.

Oruç, hiç bir zaman aç kalma anlamına
alınmaz. Onlarca oruç, bütün nefsinde hâ-
kim olmak, tam manasile insan olmak, hu-
zur içinde olmaktır. Ayrıca matem tut-
mak anlamına da gelir. Bu on iki imamlar
ve bilhassa Hz. Hüseyin gibi dinî kişilerin
matemidir.

Oruç müddetince hiç bir kötülük yap-
mamak, kötü söz söylememek, iyilik et-
mek, cana kıymamak ve kıydırmamak için
çeşitli âdetler veya yasakları vardır.

Cana kıymamak veya kıydırmamak için
hiç kimse oruç boyunca et, balık, yumurta
yemezler. Bu yasak bir bakıma da sağlık
için (oruç aynı zamanda bir pehriz olarak
kabul edildiğine göre) çok yerindedir. Çok
eskiden, Kurban bayramından kalma, ka-
vurma et varsa oruçta yerlermiş.

Yaş kesmezler (Yaş: bitki anlamına ge-
lir) çünkü bitkiler de canlıdır, cana kıy-
mak orucu bozar.

İçkilerden içmek yasaktır. Çalgı çalmak,
türkü söylemek, çeşitli eğlence yerlerine
gitmek veya eğlenmek yasaktır. Aynaya
bakmak yasaktır, çünkü bu, süslenmek de-
mektir, on iki gün, elbise ve çamaşır de-
ğiştirmek, yıkanmak, traş olmak yasaktır ki
bu yas ile ilgili bir adettir. Gene 12 gün sa-
bun kullanmak yoktur.

Oruç müddetince bazıları ve bazı köyler
su içmezler. hoşaf suyu, ayran, ve şerbet-
ler içerler: bu, Kerbelâ şehitleri içindir, on-
lar da su içmemişlerdi. En çok yenilen ye-
mekler: makarna, pilav, çorba (dutmaç çor-
bası), kuru ve yaş sebzeler, çeşitli tat-
lılar ve en çok deen (tahin), kalbura bas-
ma, reçel, pekmez v.s. dir.

Ertelek'ten sonra ekseriyet, yatar uyur.
İşe gitmeğe mecbur olanlar, işlerine erken
gider ve akşam erken dönerler. Öğleye ka-
dar vakit çabuk geçer. Akşam üzeri dinî bir
inanış havası içinde, yer yer topluluklar o-
lur; yaşlılar oturup kendilerince önemli ko-
nularla konuşurlar, kitap okurlar, gençler
çeşitli oyunlar (aşık, kaydırak, ceviz) o-
yunları gibi fazla yorucu olmayan şeylerle
vakit geçirirler.

Güneş batınca evlere gidilerek oruç açılır. Ekseriya birbiri evlerine giderek oruçlarını orada açarlar. Bazı kişiler de orucu mezarlıkta açar. O günün orucunu, ölmüşler rinden birine adamıştır. Başkasına oruç adama işi oldukça yaygındır; ölmüşlere, ailenin oruç tutamayan ferdlerine ve sevdikleri başka kişilere. Bu adamlar olmasa bile, hergün tutulan oruçlar, sırasıyla 1 ci oruç Hazreti Ali'den başlayarak her gün bir imamın adına bağışlanır. Bunların en önemlisi de 10 cu orucun sahibi İmam Hüseyin'dir. 9 cu oruç 2 ci derece önemli sayılan İmam Hasana'dır. 11 ci oruç, Zeynel Abidin'indir. 12 ci oruç ise son İmam Mehdi'nin olmakla beraber, bu oruç kuşluğa kadar devam eder. Çünkü Mehdi, her hangi bir Muharrem'in 12 ci günü dünyaya gelecektir; o'nu istikbâl etmek lâzımdır. Oruç açıldıktan sonra Erteleğe kadar oturup Mersiyeler, menakipler okunur. Sonraları bu adet gevşedi, bunun yerini çeşitli oyunlar aldı. İskambil oyunları, ceviz oyunları veya masal, bulmaca ve hikâyeler gibi çeşitli eğlenceler yapılmaya başlandı ve bugün bu hâl kumar halini aldı. Bunlar daha ziyade erkekler arasında olmaktadır. Kadınlar ev işleri ile meşgul olurlar. Onlar da kendi aralarında bazı oyunlar yaparlarsa da pek uzamaz, gidip yatarlar. Erkekleri onları erteleğe kaldırıncaya kadar uyurlar. Oruç tutma miktarı kadınlarda daha çoktur. Böylece devam eden oruç 10 cu gün çok canlanır, 3 gün önem kazanır. 10 cu gün İmam Hüseyin'in şehit edildiği gündür ve bu günün orucu O'nundur. Hemen herkes bugün oruç tutar, hiç tutmayan kimse o gün tutsa çok sevap kazanmış ve bütün orucu tutmuş gibi sayılır.

11 ci gün artık çamaşır yıkanır, sabun kullanılır, traş olunabilir. Yalnız erkekler 12 yi tamam etmeden soyunmazlar (çamaşır değiştirmezler). Bazıları "Uğundurma" tutarlar. Tabii bundan da övünç duyarlar: Bu oruç 11 ci günü açılmaz ertesi günü de devam eder. Yalnız 12 ci oruç müddeti çok kısadır, kuşluk zamanı açılır. (bu oruç takriben 3 saat kadar sürer). Kuşluk : sabah ile öğle ortasıdır. Fakat çok erken oruç açanlar olur. Bazı yerlerde uğundurma oruç 9 cu günü başlar 10 cu gün akşam sona erer.

Son oruç, yani 12 ci oruç dede evinde

aşure çorbası ile açılır. Oruç tutan herkes dede evine gider orucunu açar evine döner. Aşure 11 ci günü gece kaynatılır, sabahleyin şeker veya pekmez konularak tatlısı katılır, oruç bununla açılır ve aşureler ay sonuna kadar her evde pişirilir, gelenlere ikram edilir, gelmeyenlerin de evlerine gönderilir. Ancak dedeler evlere çorba göndermezler. Bazı köylerde dedeler çorba kaynatmazlar "çorba kaynatmak bize düşmez" derler. Bu bilhassa Narlıdere köyündedir.

Aşure 12 türlüden olur. Yani : su, buğday, şeker ve içine konan çerez cinsinden daha 9 madde ile yapılır. (Susam, nohut, bakla, fasulya, üzüm, fıstık, incir, piring, makarna, ceviz, nar v.s. gibi). Aşureyi mümkün olduğu kadar çok kişiye dağıtmak, yedirmek büyük bir sevaptır.

12 ci günü bayram başlar ve 3 gün sürer. 1 ci günü, 12 orucu tam tutmuş olanlar kurban keserler; buna "Lokma" adı verilir ve ekseriyetle horoz kesilir. Dedeler her halde bu Lokma'yı yaparlarsa da, başkaları kesmeye mecbur değildirler. Fakat hemen herkes keser.

Bayram günlerinde geyime dikkat edilirse de bu bayramın önemi Kurban bayramına erişemez. Hattâ rahatlıkla işlerine bile gider gelirler. Ekseriyetle boş olanlar ve çocuklar bayram yaparlar.

Anadolu'nun birçok Alevi köylerinde Hz. Hüseyin'in, Muharrem'in 10 cu günü şehit edilmesi dolayısıyla matem tutarlar, mersiyeler okurlar. Halbuki bizim Naldöken ve Yanyatır oğullarına bağlı yerlerde bayram yapılır. Bunun sebebini sorduğum yaşlı dedeler : Bu bir bayram değildir, İmam Mehdi-i-sahip zaman, ölmemiş, bir kayanın koğuşuna (mağara gibi, yarık bir yer) girmiş, cemiyetin ahlâkı çok bozulduğu anda oradan çıkacak, kötülere kılıçtan geçirecektir. Mehdi Muharrem'in 12 ci günü gelecektir. Onun için 12 ci oruç kuşluk zamanı biter. Temiz elbiselerle, temiz ve iyi niyetle O'nu karşılamaya çıkılır.

Mehdi, taş koğuşunda iken şöyle söylemiş "1300 yılında çıkmam 1400'e kalmam".

2 ci bir inanışa göre de: İmam Hüseyin'in şahadetiyle yaşlara bürünen halk, İmam Zeynel Abidin'in sağ kaldığını 12 ci günü öğrenince pek fazla seviniyorlar ve bayram yapıyorlar.

Karacaali Köyünde Mezar Taşları

Yazan : Ali Rıza ÖNDER

2

Bir civan-ı nazenin meskenidir bu mezar, hâke yeksan eyledi nazik tenin ruzigâr, merhume Hatice kadın ruhuna fatiha. Sene - 1154

3

Merhum ve mağfur İmam zade Muhammed Çelebi ruhuna rızaullahi taala Elfatihâ. Sene - 1156

1966 yazında, Gemlik'e bağlı Karacaali köyündeki Çamlık kampına gitmiştik. Marmara kıyılarının doğal güzellikleri arasında geçirdiğimiz on beş gün içinde, köyün doğu ve batı yönlerinde yer alan ve uzun yıllardan beri bakımsız bırakıldığı anlaşılan mezarlıkları dolaşarak ölmüşlerin ruhlarına fatihalar sunduk.

Duvarsız kalmış, sınırları belirsiz olmuş, dikenli otlar ve çalılar içine gömülmüş olan bu mezarlıklarda bir denizci köyünün tarihi yatıyordu. Burada gördüğüm ve sayısı düzüneleri bulan sin (mezar) taşları, geçmişimizi dile getiren canlı belgeler olarak gelip geçenlerden ilgi bekler gibiydi. Merak edip bir ucundan okumağa başladım. Çeşitli yazı şekilleri ile mermere kazınmış olan içli mısralar, özlü deyişler yer almıştı bu taşlarda.

1967 yılındaki iznimi de burada geçirmek için temmuz başında Çamlık'a gittim. İlk fırsatta, geçen yıl doladığım mezarlığı yeniden gezdim. Okuduğum taşlardan yirmi altısını defterime geçirdim.

Halkbilim araştırmaları arasında sin taşlarının incelenmesi, savsamaya gelmez bir konu olarak karşımızda durmaktadır. Gecikilirse, her şeyden önce, taşları bulmak güçleşecektir. Çünkü zamanla, kimisi kırılacak, kimisi duvarlarda kullanılacak, değerlileri de yabancı gezmenler eliyle yurt dışına kaçırılacaktır. İkincisi, eski harfleri bilen kuşakların son halkası da öteki dünyaya göç edince, bunların okunması, oldukça çetin bir uzmanlık işi olacaktır. Gerçi, üniversitelerimizin arkeoloji ve edebiyat bölümlerinden yetişen gençler arasında eski yazıtları kolayca okuyanlar bulunacaktır. Ancak, bunların, sayıca azlığı ve yol göstericilerinin büyük merkezlerden ayrılamıyacak yaşta bulunmaları, bilimsel araştırma olanaklarını daraltacaktır.

Okuduğum yazıtları tarih sırasıyla aşağıda sunuyorum :

1

Merhum Ali ruhuna fatiha.
Sene - 1109

4

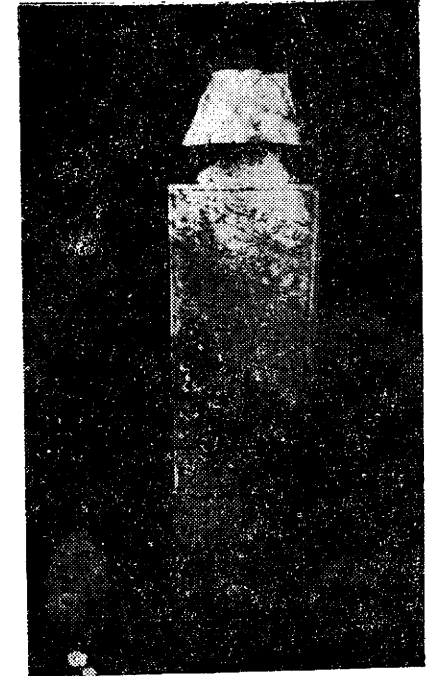
Merhum ve mağfur Cakır İbrahim Beşeliği ve yol göstericilerinin büyük merkezlerden ayrılamıyacak yaşta bulunmaları, bilimsel araştırma olanaklarını daraltacaktır.

5

Merhum ve mağfur Elhac Muhammed oğlu Esseyid Ahmet Ağa ruhuna fatiha.
Sene - 1168

6

Karacalı İmamı merhum ve mağfur Muhammed Efendi ruhuyğun elafatihâ.
Sene - 1175

7

Dünyasına doymayan
Muradına ermeyen
Merhume Ayşe ruhuna
Fatiha, Sene - 1175

8

Merhum ve mağfur Esseyid Halid
ruhuna fatiha, Sene - 1177

9

Merhum ve mağfur, düşman elinden,
darb-ı kursundan vefat eden,
yirmi beş bölüğün Karagülle Serdar
Muhammed Ağa ruhuna fatiha,
Sene - 1179

10

Gençliğine doymayıp namurad
giden, merhum ve mağfur İbrahim
Beğ ruhuna fatiha, Sene - 1184

11

Merhum ve mağfur, Elhac ilâ rahmete
rabbelgafur Mustafa Usta'nın ruhiyçün
rızaullah elfatiha, Sene - 1187

12

Kursundan, bıçaktan ecel-i kazaya uğra-
yan, namurad giden, merhum Ârif Reis
ruhuna bahr-i garik elfatiha, Sene - 1209

13

Çün ecel geldi ana olmaz aman,
Cürmünü affeyleye ya Rabbülmenan,
Mağfired kıla, olmasun hali yaman,
Mazhar-ı nur-u şefa'at kil her zaman,
Merhum ve mağfur Odabaşı zade Mehmed
Ağa'nın oğlu Esseyid Ömer Ağa ruhu
için Elfatiha, Sene - 1215

14

Bağ-ı gülşende bir gonçe gül iken
Bad-ı ecel beni eyledi harap.
Bir gül-ü dünyada nazenin iken
Hak beni eyledi hâk ile yeksan.
Süleyman Ağa kerimesi merhume
Dilber Hanım ruhuna fatiha,
Sene - 1229

15

HÜVELBAKİ

Genç iken göçtü cihandan
Böyle bir hulk-u halim dibaser kabrini
Pür nur eyleye Rabbülkerim,
Çınaroğlu merhum ve mağfur Sarı Seyid
Mehmed Ağa ruhiyçün fatiha,
Sene - 1234

16

ELBAKİ

İbrahim Ağa'nın oğlu merhum ve mağfur
ilâ rahmetelgafur Seyid Mustafa ruhuna
Elfatiha, Sene - 1239

17

HÜVELBAKİ

Beni kıl mağfired ey Rabb-i Yezdan
Bihakkın arz-ı azam nur-u Kur'an
Gelip kabrim ziyaret eden ihvan
Ede ruhuma bir fatiha ihsan,
Merhum ve mağfur ilâ rahmete Rabbel-
gafur Odabaşıoğlu Esseyid Mehmed Beğ
ruhuna Elfatiha, Sene - 1247

18

HÜVELBAKİ

Ziyaretten mürad bir duadır,
Bugün bana ise yarın sanadır.
Nalbandoğlu Süleyman Ağa'nın zevcesi
Merhume Şerife Rabiye ruhuna elfatiha,
Sene - 1247

19

HÜVELBAKİ

Emretti Hüda, eyledi ferman,
Erişti ecel vermedim aman.
Dünyada murada ermedim heman
Cennette vere muradım, Halik Rahman.
Merhum ve mağfur ilârahmete Rabbel-
gafur Esseyid Haşim Ağa'nın ruhuna
elfatiha, Sene - 1251

20

AH MİNELMEVT

Nalband zade Seyid İzzet Ağa gitti
dünyadan,
Hayfa kim üç kızı, bir ehli kaldı derd-i
hasretle
Reaya, hakkına bühtan edip biçarenin
nâgâh,
Vücut-u beldenin havfini nüzul ettirdi
şiddetle
Tamam kırk üç yaşında bağ-ı yidine
eyledi rihlet
Karındaşı derunen baktı eyvah naz-ı
firkatle.
Mahşerde kabri cennet, ruhu firdevs-i
âşyan olsun
Anılsın tabehaşr nam ü şanı feyz-i
rahmetle,
Kerimî söyledi cevher misali fevti
tarihin:
Nalband zade İzzet ola dilşad hur-ü
cennetle.
Fatiha, Sene - 1269

21

HÜVELBAKİ

Emr-i Hakla dürlü emraz geldi benim
tenime,
Buldu sıhhat-i vücudum, sebep oldu
mevtime
Akıbet ayırdı ecel, rihlet göründü canıma,
Okuyup bir fatiha ihsan ederler ruhuma.

Hasan Beğın mahdümü, yirmi sekiz
yaşında vefat eden Mehmed Said Efen-
di'nin ruhu için elfatiha, Sene - 1310

22

HÜVELBAKİ

Fenadan bekaya eyledi rihlet,
Ede Hak, kabrini ruhuna cennet.
Karaca Ali kariyesinden Nalband oğlu
Said Ağa'nın oğlu Mustafa Ağa'nın ruhu
için elfatiha, Sene - 1314

23

AH MİNELMEVT

Duhter-i pakizesi bir hüsn-ü cemal,
Nazar ile dar-ı bekaya eyledi irtihal.
Karaca Ali kariyesinden Nalband oğlu
Esad Ağa'nın oğlu Mustafa Ağa'nın ke-
rimesi Fahriye Hanım'ın ruhu için
elfatiha, Sene - 1314

24

AH MİNELMEVT

Geçmeyin zair mezarım kim ziyaret
etmeden,
Fatihayla ruhumu şad etmeden geçmen
aman.
Genç idi, hem pehlivan idi, gezerdi
serbest.
Vermedi gülüm almağa fırsat, bu dehr-i
biaman
Hayfa kim bir hainin kursununa oldu
hedef.
Gitti Hüseyin Pehlivan'ın oğlu Çakır
Emin Pehlivan.
Sene - 1319

25

AH MİNELMEVT

Sene otuz oldu gezdim deryada,
Az çok namım söylenir dillerde.
Geçti gençliğimde denizle ömrüm,
Akıbet bana mesken oldu mezar.
Yavrumu Hakka emanet verdim.
Babasız kaldı kuzum şimdi meler.
Namına dendi Pehlivan İbrahim,
Okusun fatiha gören ihvanım,

Usta Hüseyin oğlu İbrahim,
Sene - 1327

26

HÜVELBAKİ

Bu fanide bulmadım hiç rahatı,
İhtiyar etim anıncün rihleti.
Dar-ı dünya bir misafirhanedir.
Aklı olan benden alsın ibreti,

Odabaşıoğlu Mehmet Ağa'nın ruhu için
fatiha, (Tarih toprak içinde kaldığından
okunamamıştır)

* * *

Yukarıdaki taşlardan birçok şeyler öğ-
reniyoruz :

1) Yazı sanatlarının en yaygın çeşitleri
bu mezarlarda kullanılmıştır. Çokça görü-
lenler, sülüs, rik'a ve taliktir. Talik yazı-
lara daha çok son yıllara ilişkin taşlarda
rastlanmaktadır.

2) Okuduğumuz mezar taşlarının en es-
kisi, rumî (hicri - şemsi) 1109 tarihini, en
yenisini ise 1327 tarihini taşımaktadır. Bi-
rincisi, 1609'a, ikincisi de 1911'e gelir. De-

mek ki, burada, 272 yıl öncesine inen gömütler (kabirler) vardır. (Ancak, bütün taşları okumağa vakit bulamadık. Dış görünüşüne göre çok eski olduğunu sandığımız kimi taşların alt kesimleri toprakta gömülü kaldığından tarihleri okunamamıştır. Bunlar çıkarılıp okunduğunda daha eski gömütlere rastlanabileceği anlaşılıyor.)

3) XVII. ve XVIII. yüzyıllara rastlayan sin taşlarındaki yazılar oldukça kısa ve sadedir. Başlarında, "Hüvelbaki" sözüne dahi yer verilmemiştir. Daha sonraki yüz yıllarda metinler uzamış, acıklı ve koşuklu yazılar yer almıştır.

4) Eski harflerin tarihe karışması ile, yurdumuzun her yerinde, özellikle köylerimizde, mezar taşı sanatı ölmüştür. Eski çağların, her yönü ile çevresine sanat fişkırta, mermerden yapılmış mezar taşları yanında, günümüzün betondan, alçıdan, ya da yumuşak taşlardan yapılmış yeni mezar taşları, pek anlamsız kalmakta ve ömürsüz görülmektedir.

5) Sin taşlarındaki yazılar, halk edebiyatı kapsamına giren ilginç ve özgün, yepyeni bir konu olarak bilim adamlarınca incenecek değerdedir. Ayrıca dil yönünden de önem taşımaktadır. Kişi adları ve sanları alanında da inceleme yapmağa elverişlidir.

6) Sülüs, talik, rik'a, celi gibi adlarla anılan eski sanat yazılarını bilen ve anlayanlar aramızdan büsbütün ayrılmadan çok yönlü araştırmalar yapılmalıdır.

7) Gömütlerin, yarı - heykel sayılabileceğimiz baş taşlarında yer alan ve içindekinin erkek, ya da kadın olduğunu, topluma göre görev ve sınıfını gösteren özel bilmeleri ve işaretleri fotoğraflarla saptayıp ayımlamakta, sanat tarihi ve arkeoloji yönünden büyük yararlar vardır.

8) Sin taşları, bulunduğu yerlerin geçişteki önemlerini, toplumsal özelliklerini, tarihsel kimliklerini aydınlatmak yönünden en sağlam kaynaklar arasında sayılabilir. Çeşitli nedenler sonunda yok olacak çekincesi ile karşı karşıya bulunan, yerlerinden alınarak bölge müzelerine gönderilmeli, ya da buldukları yerlerde okullarında, tapınaklarında saklanmalıdır.

9) Bu taşlardaki yazılar, köyün adı ko-

nusunda da ipuçları vermiştir: Yukarıda 22 ve 23. sıralarda gördüğümüz sin taşlarında, "Karaca Âli" köyünden söz edilmekte ise de 1898 yılına rastlayan bu taşlar oldukça yeni sayılabilir. 6. sırada yer alan ve bundan 208 yıl önce, 1755'de yapıldığı anlaşılan sin taşında ise bu köyün adı, KARA ÇALI olarak geçmektedir. Burada pek açık bir biçimde "Kara Çalı İmamı" sözleri yer almıştır. Anılan taş bize, köyün asıl adının KARAÇALI olduğu, sonradan KARACAALİ'ye çevrildiği sanısını vermektedir. Çevrede, Karaçalı adını taşıyan başka bir köy de yoktur. Yalnız bu köyde, Karaçalı soyadını taşıyan bir aile bulunduğunu okul müdüründen öğrendik. Gerçi, bir tek tanıtla kesin yargıya varmak doğru değildir. Ne var ki, şimdilik bu durum, bizi böyle bir olasılık (ihtimal) karşısında bırakmıştır. Burada KARACAALİ'nin türbesine rastlanmayışı ve sin taşlarında Âli adının da pek görülmemesi, sanımızı güçlendirecek gerçeklerdir. Okul Müdürü B. Abdullah Biyık'ın anlattığına göre, vaktiyle deniz kıyısından uzak bir yerde bulunan ve AKKÖY adı ile anılan eski bir köy halkının kıyıya taşınması sonunda Karacaali köyünün ortaya çıktığı söylentileri varmış. Bunun yanında, çevrede şöyle bir efsane de yaygın haldedir: Bizanslılar elinde bulunan Bursa'nın, ya da İstanbul'un Osmanlı ordularınca ele geçirilmesi sırasında olağanüstü yararlıkları geçen, Emirali, Gençali ve Karacaali adlarında üç kardeş varmış. Birisi bugünkü İmralı adasında, ikincisi Gemlik'in sol kıyısındaki Gençali köyünde, üçüncüsü de inceleme konusu ettiğimiz yerde yerleşerek buralara kendi adlarını vermişlerdir.

Bu, ilginç ve güzel bir efsanedir. Ancak, gerçekleri yansıtmaya yönünden KARAÇALI İMAM'ın mezar taşı kadar inandırıcı değildir. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda ülkemin her yanında yanlış inanışların ne oranda geçerli olduğu, düşünülürse, Üç Âli'lere özel bir değer veren bu yiğitlik öyküsünün ulusal bir menkıbe sınırı içinde kalmaktan öteye gidemeyeceği söylenebilir.

Not : Okurlarımıza sunulan resimlerden kavuklusu, Sırdar Mehmet Ağa'nın, öteki de Çakır Emin Pehlivan'ın mezar taşını göstermektedir.

Aym Olayları :

California Üniversitesi "Aman Halk Dansları Derneği,"

Yazan : Bora HİNÇER

California Üniversitesi öğrenci ve mensupları Los Angeles'ta "Aman" adlı bir dernek kurmuşlar, Balkanlar ve Ortadoğu memleketleri halk danslarını ve halk melodilerini tetkik, tesbit ve tatbik etmeye başlamışlardır. On yıllık bir geçmişi olan Aman derneği, adını da Türk Halk Türkülerinde sık sık geçen aman kelimesinden almıştır.

Dernek yöneticilerinden Artistik Direktörü Anthony Shay ile Victor Sirelson ve Mario Casillas, Yugoslavya ve Bulgaristan'da incelemeler yaptıktan sonra 14 Mayıs'ta Türkiye'ye gelmişlerdir. Daha evvelki yıllarda Özbekistan, İran, Afganistan, Irak ve diğer Ortadoğu memleketlerini gezmişler, tetkiklerde bulunmuşlardır.

Derneğe, Özbekistan Hükümeti, halk dansları hakkında kitap, film ve özel kıyafetler göndermiş, eski İran Başbakanı Ali Amini de bir İran otantik erkek kıyafeti hediye etmiştir. Bu defaki ziyaretlerinde Belgrad Etnografya Müzesi Müdürlüğü Yugoslav milletlerine ait kıyafetleri toplayıp göndereceğini bildirmiş, Bulgaristanda temas ettikleri ilgililer de Bulgar kadın ve erkek giyimi temin etmeyi üzerlerine almışlardır.

Anthony Shay'in verdiği bilgiye göre Aman derneğinin arşiv ve repertuarında 20 kadar Türk halk melodisi ve oyun havası ile cura, bağlama, divan sazı, zurna, davul mevcuttur. 110 dansöz ve dansöz üye arasında 8 tane de Türk öğrenci bulunmaktadır. Bilhassa Türk oyunlarıyla Ergun Tamer meşgul olmaktadır. Oynadıkları Türk oyunları arasında Şeyh Sâmîl, Çiftetelli, Halaylar ve Kubriya (bu oyun Makedonya'da oynanan bir Türk oyunu imiş) baş sırayı işgal etmektedir. Ayrıca kadınların, başlarının üzerine kılıç koyarak oynadıkları oyunun sonunda kadınlar yüzlerindeki peçeyi açıyorlarmış. Bu oyunu bir müstehrik kitabından almışlar.

Türk halk danslarını oynamaya 5 yıl evvel başlamışlardır. Bu defa gelişlerinde İstanbul'dan 2 tane Ege Bölgesi zeybek cepkeni satın almışlardır, dernek ilgilileri İstanbul'dan 20 Mayıs'ta ayrılmışlardır.

Türk Folklor Kurumu'nu ziyaret eden Anthony Shay ve arkadaşları, Kurumun oyun topluluklarını seyretmişler, birlikte Kars - Kafkas Türk Oyunlarını ve Silifke danslarını oynamışlar, derhâl intibak etmişlerdir. Ertesi gün de Kurumun Halk Oyunları Okulunun derslerini takip ile Türk Halk Oyunlarının Amerika'da büyük seyirci toplayacağı belirtilmiştir.

FOLKLOR ALIŞTIRMA KURSU

Yurdun dört bucağında binbeş yüz kadar derleyicisi bulunan Millî Folklor Enstitüsü, bu yaz 15 - 28 Temmuz tarihleri arasında Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsünde bir alıştırmaya kursu açacaktır.

Yurdumuzda ilk olarak açılan bu kurs bir deneme olacak ve ancak otuz kişi katılacaktır. Bundan sonraki yıllarda yurdun başka yerlerinde de kurslar, seminerler açılacaktır. Böylece bilgili derleyiciler yetiştirilmiş olacaktır.

Kursa on beş kadar uzman folklorcu ders vermek üzere atanmış bulunmaktadır.

Kursa pek çok öğretmen müracaat etmiş ise de ancak bu ilk deneme olduğu için otuz kişi çağırılmıştır.

TÜRK - AMERİKAN ÜNİVERSİTELİLER DERNEĞİ FOLKLOR GECESİ

8 Mayıs 1968 Çarşamba günü Işık Lisesi Salonunda Türk - Amerikan Derneği Üniversite Forumu'nun takdim ettiği "Taşlı Yollarda Edik ve Yemeni İzleri", başarıyla olmuş, takdirle izlenmiştir.

Geceyi Grup Başkanları İsmail İşmen ve Henry C. Wechsler açmış, Türk Folklor Kurumu Genel Başkanı İhsan Hınçer "Türkiyede Folklor Anlayışı ve Folklor Çalışmaları" konulu bir konuşma yapmıştır. Hınçer'in konuşmasını Dernek yöneticisi Ayşe Sarialp İngilizceye çevirmiş, daha sonra Moran Lisesi Halk Dans Toplulukları Özden Yahyabeyoğlu'nun yönetiminde Erzurum, Kars, Bitlis ve Elâzığ bölge oyunlarını oynamışlardır. Yahyabeyoğlu'nun izahları ile sunulan oyunlar misafirlerin ilgisini çekmiştir.

Oyunlar arasında Türk Folklor Kuru-

mu'nun otantik giyim ve aksesuarları bölge bölge bir defile halinde sunulmuş, seyirciler elbiseleri incelemek imkânını bulurken, İhsan Hınçer tarafından da giyimler hakkında bilgi verilmiştir.

Oyunlar. Moran Lisesinden Şeyda Düzgören, Hülya Berkem, Emine Görey, Şen Aral, Mine Övünç, Fatma Oranus, Nilgün Eren, Hatice Tiryaki, Gülden Çınay, Nihat Özbudun, Nuri Bulgulu, Osman Akdağ, Kâzım Eser, Nihat Pakcan, Atif Tezerten ve Aret Sevan tarafından oynanmıştır.

* * *

TÜRK FOLKLOR KURUMU'NUN ANKARA GÖSTERİLERİ

Türk Folklor Kurumu 2 ve 3 Mayıs 1968 günlerinde Ankara'da iki gösteride bulunmuştur. Bunların birincisi 2 Mayıs'ta Selim Sırrı Tarcan Spor Salonunda yapılmış, büyük ilgi görmüştür. 80 kişilik folk dansları grubuyla halkın huzuruna çıkan Elâzığ, Karadeniz, Erzurum, Kars, Bursa, Bitlis, Silifke ve Gaziantep Toplulukları görülmemiş bir heyecanla alkışlanmış, coşan halk devamlı şekilde oyun elemanlarını teşvik ve teşci etmiştir. Üç saat devam eden gösteriyi yerli yabancı sayısız fotoğrafçı ile Ankara TRT Televizyon Ekibi baştan sona kadar tesbit etmiş ve filme almışlardır.

Aynı program, bir gün sonra Turizm ve Tanıtma Bakanı Nihad Kürşad'ın himayelerinde Kordiplomatik ve Protokol için Üçüncü Tiyatro salonunda tekrarlanmış, oyunların sonunda Senato Başkanı Atasagun ile Turizm ve Tanıtma Bakanı Kürşad sahne arkasına gelerek Kurum ilgilerini üstün ve görülmemiş başarılarından dolayı tebrik etmiştir. Kurum hakkında Senato Başkanı ve Turizm Tanıtma Bakanına bilgi veren Kurum'un Fahri Başkanı İstanbul Milletvekili Muhittin Güven, bu arada grup elemanlarını ve idarecilerini kendilerine takdim etmiştir.

Kurum Genel Başkanı Hınçer, her iki gösteride de birer konuşma yapmış, Kurumun çalışmalarını ve amaçlarını belirtmiştir.

TAESCHNER, ERIXON VE HEYD ÖLDÜ

Son bir yıl içinde değerli oryantalist ve Türkologlardan üçünü kaybetmiş bulunuyoruz.

Prof. Dr. Franz Taeschner

Alman Türkologlarından Franz Taeschner 79 yaşında 11. 11. 1967 tarihinde Almanya'da Kipfenberg'de ölmüştür. Değerli Türkolog Bonn, München, Erlangen ve Kiel Üniversitelerinde Doğu Dilleri, Kültür ve Tarihi'ni okumuş, daha sonra Hamburg Üniversitesinde öğretim üyeliğine başlamıştır. O günden bu yana Türkiyatla meşgul olmuş, binlerce makale ve pek çok kitap yayınlamıştır. (1) Türkiye'de yapılan Müsteşirler Kongresine katılmış, daha sonraları da hemen hemen her yıl memleketimizi ziyaret etmiş, ilmi toplantılara katılmış, bildiriler vermiştir.

Dergimizde yayınlanmak üzere 1953 yılında 2 yazı göndermiş de bunlar elimize geçmeden postada kaybolmuştur. Ahiler hakkında yaptığı incelemeler büyük ilgi uyandırmıştır. Yazılarını bilhassa Der İslâm dergisinde yayınlamıştır.

Dergimizi devamlı takip ettiği gibi, kendi koleksiyonunda noksan olan Halk Bilgisi Haberleri dergisinin 73. sayısını istemiş, kendi koleksiyonumuzdaki bu sayıyı göndermiştik.

Türk Kültür Dünyası, Taeschner'in ölümlü ile bir değeri kaybetmiştir.

Prof. Dr. Sigurd Erixon

Değerli bir Şarkiyatçı olan İsveç'li Prof. Dr. Sigurd Erixon da Stockholm'da bu yılın başlarında ölmüştür. Erixon'un kayıpla Doğu ve Türkiye bir bilim adamını daha kaybetmiş bulunmaktadır. Kendisi dergimizin abonesi bulunmaktaydı.

Prof. Dr. Uriel Heyd

Dünyaca tanınmış bir Türkolog ve Oryantalist olan İsrail'li Prof. Dr. Uriel Heyd Mayıs ayı içinde Tel Aviv'de ölmüştür. Heyd henüz 55 yaşında idi. Türk Tarihi ve Dili üzerinde değerli yazı ve kitaplar yayınlamış, bir çok hakikatı meydana çıkarmıştı. Heyd te dergimizin daimi aboneleri ve takipçileri arasında idi.

Türkleri seven ve değerli eserlerin sahibi olan üç Türkolog'un geride kalan ailelerine baş sağlığı dileriz.

(1) Franz Taeschner'in biyografisi için Bkz. (Türk Kültürü, Sayı : 64, Şubat 1968, Sf. 64. Mehmet Önder).

Gelenek ve Görenekler :

Sivas'ta Baca Pilâvi

Yazan : İhsan KOTURMAN

Çocukların gençliğe yönelim çağı her yerde başka yaşantılar kurar. İlkbahar, bu çağdakiler için âdeta yeni bir hayatın müjdecisi gibidir Sivas'ta...

Kış mevsiminin sındırıldığı kıyı mahallelerde, baharın getirdiği sıcak güneş ışığının buharlaştırdığı toprak damlar, yerlerin çamurlu yapısı ile âdeta rekabet eder gençleri çekmekte...

Tam böylesi bir vakitte kulakları çınlatır bir arkadaşın sesi :

— Haydin looo... Baca pilâvu bişirek.

Bu davet cazibesini bir anda gösterir. Her evden birer tas bulgur, birer kaşık ve içinde sade yağ dolu, bulgurun üstüne uluorta atılmış kuşbaşı yağlı kıyma toplanır.

Toprak dam' (baca) a çıkılır, bir anda arı gibi kaynar oraları... Ocak kurulur, yanar. Su, tencere, tuz... Her şey bir ve beraberlik içinde çarçabuk hazırlanıp yağlı, kıymalı, o nisbette de lezzetli bulgur pilâvu pişirilir.

Oracıkta (dam üstünde) kuru yere halkavari çevrilip birbirinin yemesini engelleme lâtifelerle, şakaşmalarla yenilir içilir. Asker usulü herkes kendi kabını alıp şükrederek sofradan çekilir.

Pilâv yenirken karşı dam da da varsa bu eğlencenin aynısını yapan gruplarla şakalar daha tatlı, geniş hal olur.

Hah hah hah aleheey... Bu ağız beraberliği ile bir

DENİZCİLİK BANKASI T.A.O.

Sermayesi : 500 milyon T.L.

her türlü

BANKACILIK

hizmetleri

ayrıca

İŞLETMELERİ

Istanbul Liman İşletmesi - Denizyolları İşletmesi - Şehir Hatları İşletmesi
M.ç. Tersanesi - Camialtı Tersanesi - M.ç. Tersanesi - İstinye Tersanesi
Kıyı Emniyeti İşletmesi - Gem. Kurtarma İşletmesi - İzmir İşletmesi
Alaybey Tersanesi - Vangülü İşletmesi - Trabzon İşletmesi - Girasson İşletmesi

TURİSTİK TESİSLERİ

Yalova Kaplıcaları - Liman Lokantesi
Liman Cafeteria

çağrı seslenişi... Her kaşığı alan gelip te yiyebilir pilâvdan.. Herkeste bir güleyüz, her hareket bir gülme ve eğlenmeyi getirir.. Pilâva koşanlar, daha çok yıkık duvarları merdiven yerine kullanırken, dembül dümbül (yuvarlanarak) şenliğin artması

na vesile olurlar.

İş birliği, iş bölümü, ağız beraberliği, emre itaat, çabuk derlenme sağlayacak kadardır Sivasta... Her halinde, her hareketinde geçmişlerin mirası olgun bir geleneğin, iyice düşünülüşünün izi bulunur, şu bizim Sivas'ın...

Üç Turunçlar

Derleyen : Nebahat ÇETİN
Millî Folklor Enstitüsü Derleyicisi

Varmış, yokmuş Allahın kulu çokmuş. Çok söylemesi günah, söylenen dinlemek çok ayıpmış.

Vaktin birinde, bir memleketin bir padişahı varmış. Padişahın da bir tanecek oğlu varmış. Günlerden bir gün bu şehzade balkona çıkmış. Balkondan şehrin orta yerindeki pınar görünürmüş. Şehzade balkondan pınara gelip su dolduran kadınları gözlemiş. Bir tane yaşlı kadın da su doldurmaya gelmiş. Şehzade bir taş alıp atmış. Yaşlı kadının testisini kır- mış. Yaşlı kadın şehzadeye dönmüş :

— Sana birşey demem oğul. Sen olası üç turunçların aşkına düşesin. Sararıp so- lasın, demiş.. Ve gitmiş.. Şehzadeyi o gün- den sonra bir ateştir almış. Üç turunçlar demiş te başka birşey dememiş. Padişah oğlunun haline üzölmüş. Sultan Hanım oğ- luna :

— Oğlum, bir tanecek oğlum, niye bu hal- lere düştün. Sana memleketimizin en gü- zel kızını alalım, demiş. Şehzade :

— Anam demiş, anam ben istemem dün- ya güzelini getirseniz bile, üç turunçla- rı arayıp bulacağım. Ya bulup getirece- ğim, ya bu yolda öleceğim, demiş. Heybe- sini doldurmuş.. Atını eyerlemiş.. Demir çar- rık, demir âsa düşmüş yollara..

Az gitmiş, uz gitmiş.. Dağlar aşmış.. Düzler geçmiş.. Gide gide bir ormana var- mış, bakmış ormanda bir in.. inde iki tane aslan yavrusu.. Büyük bir yılan da yav- ruları yemek için hücum ediyormuş. Yıla- nı öldürmüş. Yavruları kurtarmış. Bakmış ana aslan topallıya topallıya geliyor. Ana aslan gelince yavrularını bu adam öldürdü sanmış. Parçalayacakken, yavruları yılanı göstermişler. Ana aslan herşeyi anlamış. Şehzadeyi çağırılmış. Şehzade aslanın ya- nına yaklaşınca bakmış sağ ön ayağı şiş- niş. İltihap dolmuş.. Şehzade :

— Aslan ana demiş. O ayağına ne oldu ki, ver bakayım ne varsa çıkarayım. Belki iyileştiririm. Ana aslan ön sağ ayağını u- ratmış. Şehzade ayağa bakmış ki koca bir iken var. Diken çekip çıkarmış.. Yaraya niye basmış.. İçindeki iltihapla pis kanı

temizlemiş. Yarayı silmiş güzelce.. Aslan rahatlamış ayağındaki yara temizlenince. Şehzadeye dönmüş :

— İnsanoğlu demiş, bana bugün iki bü- yük iyilik ettin. Birinde yavrularımı kur- tarıp bana bağışladın. Sonra ayağımdaki beni acıdan kıvrandıran yarayı temizleyip iyileştirdin. Sana nasıl yardım edeyim? diye sormuş.. Şehzade :

— Aslan ana, benim yaptığımda ne var ki, herkes o şekilde hareket ederdi. Bana yardım etmene gelince, hiç sanmıyo- rum, Çünkü ben yıllardır üç turunçları a- rıyorum. Aradığım halde ne yerini bul- dum, ne yerini bilene rastladım, demiş.. Aslan ana sevinçle :

— İnsanoğlu sana umduğundan çok yardım edeceğim. Çünkü yerini biliyorum üç turunçları, demiş, Şehzade heyecan- la :

— Söyle ana, söyle ana, demiş.. Aslan ananın boynuna sarılmış.. Aslan ana :

— Şimdi bu dağı aşacaksın bunun arka- sında bundan daha yüce bir dağ var onu da aşacaksın. Onun arkasındaki daha da yüce. İşte o dağın tepesine çık. Tepede bü- yük bir devin büyük bir kalesi var. Ka- lenin bir kapısı açık, biri kapalı. Bir ka- pıda bir köpek bağlı, birinde koyun. Ko- yunun önünde et var, köpeğin önünde de ot. Kale kapısına gelince koyunun önünde- ki eti köpeğe ver, köpeğin önündeki otu da koyuna. Kalenin açık kapısını kapat, kapalı kapısını aç ve içeri gir. Yolun her tarafı böğürtlenlerle dolu. Böğürtlenlerin dikenleri yoluna devam ettirmeyecekler seni. Sen böğürtlenleri elinle okşa ve "Oh! ne güzel güllermiş" de, böğürtlenler sana yol verecekler, bir ağacın altında bir dev göreceksin. Devin gözleri yumuksa, bil ki uyamık, sesini çıkarma, gözleri açıksa da dev uyumuştur. Ağacın başında üç tane tu- runç var. Yerden bir taş al Bismillah de taşı at. Üç seferde düşüremezsen taş ke- sileceksin. Oradan çıkarken de sakın arka- na bakma. Turunçları da su kenarında kes, demiş.. Şehzade helâllaşıp yola koyulmuş..

O dağı aşmış.. Ardından ondan daha yü-

ce bir dağı aşmış. Derken üç turunçların bulunduğu hepsinden yüce dağa gelmiş. Dağın tepesine varmış. Bakmış büyük bir kale var. Kalenin iki kapısından biri açık biri kapalı. Kapılardan birinin önünde bir koyun, koyunun önünde de bir parça et duruyormuş. Bir kapının önünde de bir köpek yatıyormuş.. Köpeğin önünde de bir kucak ot varmış.. Koyunun önünden eti almış, ite vermiş, itin önündeki otu da ko- yuna vermiş. Kalenin açık kapısını kapat- mış, kapalı kapısını açıp içeriye girmiş. Bakmış her taraf böğürtlen. Bir girmiş bö- ğürtlenlerin içine.. Dikenler her yanını kanatmışlar. Aslanın dediklerini hatırlamış ve böğürtlenleri okşamış.

— Aman ne güzel güller demiş. Böğürt- lenler Allahtan açılmışlar yolun iki yanı- na doğru. Şehzade ilerlemiş. Bakmış bir turunç ağacı. Ağaçta üç tane turunç var- mış. Ağacın altında da bir dev uzanmış- mış. Devin gözleri açıkmış. Şehzade devin uyduğunu anlamış. Yerden bir taş al- mış;

— Bismillah deyip atmış turunçlara.. Değdirmemiş. Bakmış dizlerine kadar taş kesildi. Bir taş daha alıp atmış, yine de- ğdirmemiş. Beline kadar taş kesilmiş.. Ü- çüncü taşı da değdirmeyince bakmış ta- mamen taş kesilecek. Yaradana sığınıp bir taş daha atmış. Turunçlar düşmüş. Turunç- ları alıp ardına bakmadan koşmaya baş- lamış. Dev uyanmış ve :

— Böğürtlenler tutun onu, demiş.
Böğürtlenler yolu iyice açıp :
— Ya! o bizi okşadı, sevdi demişler. Dev kalenin kapısına :

— Demir kapı tut onu, demiş.

Kapı :
— Yooo! demiş. Ben yıllarca kapalıydım. O beni açtı. İyicene açılmış. Dev, son ümit köpekle, koyuna seslenmiş :

— Köpeğim, koyunum demiş tutun onu.
Köpek :

— Yoo! demiş. O bana et verdi.

Koyun da :

— Onu tutmam demiş. O bana ot verdi.. Neyse şehzade kaçıp kurtulmuş..

Yoldan giderken susamış. Sağa bakmış su yok. Sola bakmış su yok.. Aklına tu- runçlar gelmiş. Aslan ana turunçları su başında kes demmişti ya, bunu unutmış meğer. Turunçlardan en büyüğünü çıkar-

mış, kesip suyunu emecekmış. Bıçakla tu- runcu ikiye böler bölmez, turuncun içinden ayın on dördü gibi bir kız çıkmış :

— Su.. Su.. demiş. Şehzade suyu nere- den bulsun. Turunç güzeli ölmüş.. Bir müd- det daha gitmiş. Yine su bulamamış. Or- tanca büyüklükteki turuncu da kesmiş. Bu turunçtan daha da güzel bir kız çıkmış. O da :

— Su.. Su.. diye can vermiş..
Şehzade "elimde kalan turuncu kesmiye- ceğim" demiş, kendi kendine ve kesmemiş. Az sonra da memleketinin topraklarına da- hil olmuş. Bir gölün başına varmış. Orada bir pınardan kana kana su içmiş. Sonra gölün kıyısına oturup turuncu kesmiş. Bu son turunçtan çıkan kız daha da güzelmiş. Aya diyormuş, sen doğma ben doğayım, güne diyormuş, sen doğma ben doğayım. Neyse turunçtan kız çıkar çıkmaz :

— Su.. Su.. demiş. Şehzade de kızı gölün içine atıvermiş. Kız su içmiş. Elini yüzünü yıkamış ve kenara çıkmış. Şehzadeye :

— Beni kurtardan. Ablalarım nerde ola ki, demiş.. Şehzade üzüntüyle :
— Onlara su kavuşturamadım öldüler, demiş.

Kız :
— Kader ,demiş. Biz padişah kızlarıydık, o dev bize büyü yapıp bizi turunç et- mişti. Şimdi ben ne olacağım? diye sor- muş..

Şehzade :
— Sultanım demiş. Ben senin için dağ- lar aştim, düzler geçtim.. Yıllardır yollar- dayım. Benimle evlenir misin? :
Kız :

— Ne yapalım kader, demiş.. Şehzadeyi de ilk görüşte sevmişmiş zaten.

Şehzade parmağındaki elmas yüzüğü çı- karmış, turunç güzeline vermiş.

— Bu yüzüğü parmağına tak. Ben gi- dip anama, babama haber vereyim, gelip seni buradan düğün alayınan alayım, de- miş..

Kız :
— Pekî tez gelin, demiş.

Şehzade gidince kız bir ağacın tepesine çıkmış. Kimse görmesin diye. Biraz sonra elinde testisiyle bir çingene kızı pınara su almaya gelmiş. Kara kapkaraymış.. Çirkin, pis bir kızmış. Göle eğilmiş çingen kızı. Su- da turunç güzelinin aksini görmüş. Kendi

kendine :

— Ben ne güzelmişim de haberim yokmuş, demiş. Padişaha gelin olacak kadar güzelim demiş. Elini saçına götürüp düzeltmek istemiş. Bakmış göldeki aksi elini kaldırmıyor. Şaşmış kalmış. Sağa sola bakmış ağacın üstündeki turunc güzelini görmüş. Çingen kızı :

— Bacı, bacı, demiş. Niye öyle ağacın tepesinde oturuyorsun. İn aşağıda iki lâf edelim, demiş.

Turunc güzelini ağaçtan inmiş. Konuşmuşlar biraz. Çingen kızı bir kurnazlık düşülmüş hemen :

— Bacı demiş. Gel seni yıkayayım. Temiz ol ki padişahın adamları seni daha çok beğensinler.

Turunc güzelini de inanmış. Soyunmuş. Çingen kızı yıkarken Turunc güzelini :

— Aman dikkat et tepemdeki üç gümüş teli koparma, demiş. Çingen bunu duyunca durur mu.. Bir fırsatına getirip gümüş teli koparmış. Turunc güzelini bir beyaz güvercin olmuş.

— Pır.. Pır.. diye uçup ağacın dalına konmuş.

Çingen kızı turunc güzelinin elbiselerini giymiş. Ağaca çıkıp beklemiş. Padişahın adamları gelmiş. Kızı götürmüşler. Şehzade yalnız kaldıkları vakit :

— Sen böyle değildin, ne oldu ki böyle karardın, demiş. Çingen kızı :

—Seni beklerken güneşte yandım, demiş. Beyaz güvercin olan turunc güzelini de pencerenin dibindeki dallardan birine konup :

Ben bir turunc güzeliydim

Çingen kızı yerim aldı

Rüzgâr esti yıl savurdu

Şehzademi çingen aldı

diye ötmüş. Güvercin ötmeye başlayınca çingen kızı da kendi dilince türkü söyleyip sesini bastırmağa çalışmış. Şehzade bu güzel kuşa çok alışmış, Hergün balkona çıkıp bunu dinlermiş. Bir gün güvercini yakalatıp altın bir kafese koymuş. Başucuna asmış. Hergün onu dinlemiş.

Güvercin bu sefer de :

Has bahçedir benim yerim

Altın kafesi neyleyim

Şehzademin yüreği kan ağlar

Gücüm yetmez yardım edem

diye ötmüş. Çingen kızı bakmış kurtuluş

yok. Yalandan hasta olmuş. İle de beyaz güvercin eti isterim diye tutturmuş. Şehzade ne yapmış ne etmiş, ne demişse kâr etmemiş. Çingen kızına çaresiz beyaz güvercini kestirip etini yedirmişler. Kemiklerini de bahçeye atmışlar. Kemiklerin atıldığı yerde bir kavak ağacı bitmiş. Günden güne büyümüş.. Bir hafta sonra şehzadenin odasının penceresine ulaşmış boyu. Yel estikçe kavak sallanarak

Ben bir uzun kavağım

Camdan şehzademe bakarım.

Şehzademi çingen aldı

Yeri göğü tutuyor ahım..

deyip, hışıır hışıır sallanmış. Bu arada çingen kızı da iki canlı (hamile) olmuş. Ay aydan, gün günden... Derken dokuz ay on gün sonra bir oğlan doğurmuş. Bebeği doğar doğmaz da :

— İle bu kavak kesilip, bebeğime beşik yapılacak demiş. Çünkü şehzade kavağın nazlı nazlı salanmasını, yapraklarının sesini çok severmiş. Çingen kızı da bunun Turunc Güzeli olduğunu anlamışmış.

Kavağı kesmişler, beşik yapmışlar. Beşik sallandıkça :

Uyu çingen oğlu uyu

Anan kazdı bana kuyu

Şehzadem bunu duyarsa

Anan ölür çingen oğlu...

diye sallanıyormuş. Çingen kızı beşiği de atmış.. Şehzadenin ise ağzını bıçak açmıyormuş. Bilirmiş, bu işin içinde bir iş olduğunu. Ama çare bulamamış. Padişahı üzüntü almış. Bir tane oğlu hastalanmış diye.. Şehzade bir gün sonra yemek te yemez olmuş. "Vay talihsiz başım" deyip dövünüyormuş, Padişahla karısı.

Onlar dövine dursun. Hani o şehzadeye:

— Üç Turuncların aşkına düşesin diyen ihtiyar kadın vardı ya.. İşte o birgün gene su testisini almış, pınardan su dolduruyormuş. Padişahın sarayının kapısı önünden geçerken yerde güzel bir tahta parçası bulmuş. Bu beşiğin, hani şu çingenenin parçalatıp attığı beşiğin parçasıymış. Almış eve getirmiş. Bıçakla yontup testinin ağzına kapak yapmış. Nene karının iki tane de ineği varmış. Hergün bu ineğini otlatmaya gidermiş. O evden çıkar çıkmaz testinin kapağındaki tahta fırlayıp turunc olup evi barkı süpürmüş. Yemeği hazırladıktan sonra da tahta olup

testinin kapağı olurmuş. Gene nene karı şaşıp kalmış. Bir gün bekliyeyim "Bu in mi, cin mi" göreyim, demiş. İneği götürür gibi yapmış kapının anahtar deliğinden gözlemiş, bakmış kapak fırladı ayın on dördü gibi bir kız oldu. Evi sildi, süpürdü, yemeği yaptı. Tam tahta olacağı sırada. nene karı kapıyı açmış. Kızı kolundan tutmuş :

— Söyle demiş, in misin, cin misin.. Kız :

— Ne inim, ne cinim. Ben de senin gibi

bir insan evlâdiyim nenem. Nene karı :

— Pekli kimsin, niye tahta oldun, demiş.

Kız :

— Turunc güzeliyim, büyülyüm. Büyüm bozuldu, daha da tahta olmam. Ne olur, ne olur ben de seninle kalayım, gidecek kimsen yok, demiş. Nene karı :

— Kal kızım demiş. Evde işleri gör.

Ben de inegimizi otlatırım. Geçinip gideriz, demiş. Kimseye de söylemem hiç korkma, demiş. Sonra da onlar geçinip dursunlar..

Bir gün padişah bakmış oğlu yemiye yemiye ölecek. Bir tellâl çıkarıp bağirtmiş.

— Herkes bir yemek yapıp, bu yemekten bir tabak, veya bir tas getirsin. Belki şehzademiz yer iyileşir, demiş..

Herkes yemekler yapmış. Saraya sahan sahan üstüne, kâse kâse üstüne yemek taşınmış. Şehzade yüzüne bile bakmamış, yemeklerin. Turunc Güzeli de nene kariya :

— Nenem demiş. Gel biz de bir çorba yapıp götürelim. Belki şehzademiz iyileşir, demiş.. Bir erişte çorbası yapmışlar, bir tase doldurup nene kariya vermiş. İçine de şehzadenin gölün kıyısında kendisine verdiği elmas yüzüğü atmış yollamış. Ne-

ne kariya :

— Sakın demiş, sakın bunu kimseye verme. Kendi elinle şehzadeye ver. Yiyinceye kadar da bekle, demiş. Nene karı sarayın kapısına gelmiş. Hizmetkârlar içeri sokmak istememişler. Şehzade gürlütüyü duyup "Bırakın gelsin" demiş. Nene karı yukarı çıkmış. Şehzadeye :

— Oğul demiş.. Bir kaşık ta nenenin çorbasından ye. Belki şifa olur, demiş. Yalvarmış. Şehzade nene kariyi kıramamış. Kaşığı daldırıp ağzına götürmüş. Bakmış ağzında sert bir şey var. Çıkarılmış ki turunc güzeline verdiği yüzük. Turunc güzelinin sağ olduğuna inanmış. Yüzü gül-müş, nene kariya :

— Bu çorbayı kim yaptı eline sağlık. Çok hoş pişirmiş, demiş. Nene karı :

— Kızım pişirdi, demiş. Şehzade belli etmeden :

— Kızın kaç yaşında, kocan ne iş yapıyor, kızının adı ne? diye sormuş. Nene karı ne bilecek. Turunc güzelinin hikâyesini anlatmış. Şehzade hemen çingen kızıyla oğlunu bağlatmış. Babasına müjdeciler koşturmuş. Turunc güzelini nene karının evinden alıp gelmişler. Çingen kızına da

— Kırk katır mı, kırk satır mı, demişler.

Çingen kızı kırk katır istemiş. Çingen kızıyla oğlunu katırların kuyruğuna bağlamışlar. Onlar parçalana parçalana ölmüşler.

Şehzadeyle turunc güzelinin kırk gün, kırk gece düğünleri olmuş. onlar ermiş muradına..

Al seftali, ver seftali çekirdeği Güleri!- in gözünden dışarı.

Yıllık abonesi : 12,

altı aylık abonesi : 6

liradır.

Yurd dışı senelik abone :

\$ 3, £ 1

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Sahibi : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

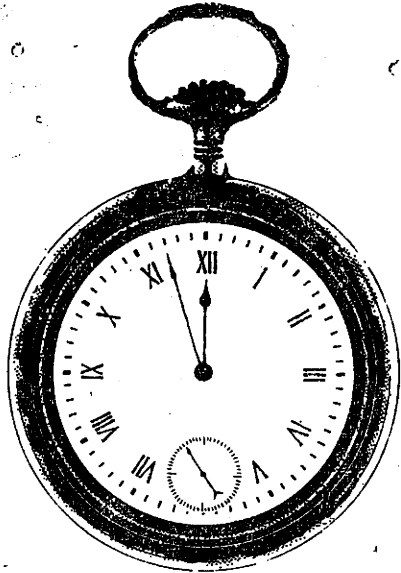
Mektup vo havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul. Tel. : 22 49 74

Basılmayan yazılar istenince geri gönderilir.

Dizgi ve baskı :

HALK MATBAASI

İstanbul

Reklâm, işlerinizi saat gibi yürütür

REKLÂM VE TANITMA FAALİYETLERİNİZİ
yurt içinde ve dışında
EN ETKİLİ VE EN İSRAFSIZ ŞEKİLDE YÜRÜTMEK İÇİN
Kurumumuz hizmetlerinden faydalanınız

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1. kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

(Basın : 18268 - 69)

Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : 9406 - 70)

**AKBANK'ta hesabınız
varsa**

sansiniz
avucunuzun
içindedir

AKBANK

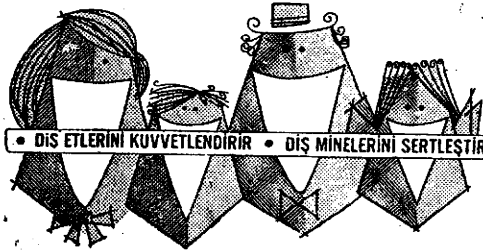
(Folklor : 72)

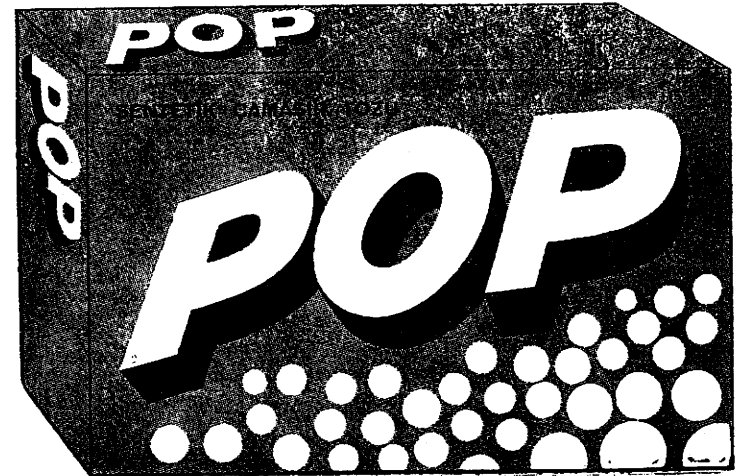
ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMİYE
SOSYAL HİZMET

**EMNİYET
SANDIĞI**

(Basın : 11243 - 73)

ipana
fluorid
DİŞ MACUNU

(Yeni Ajans : 3407 - 74)

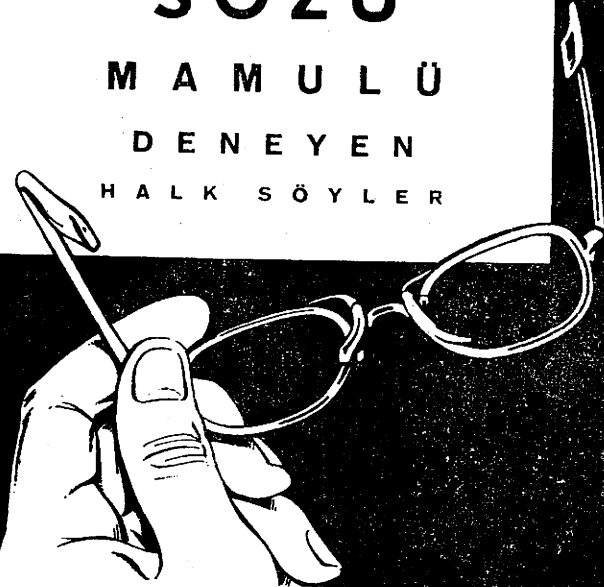
S ON

SÖZÜ

MAMULÜ

DENEYEN

HALK SÖYLER

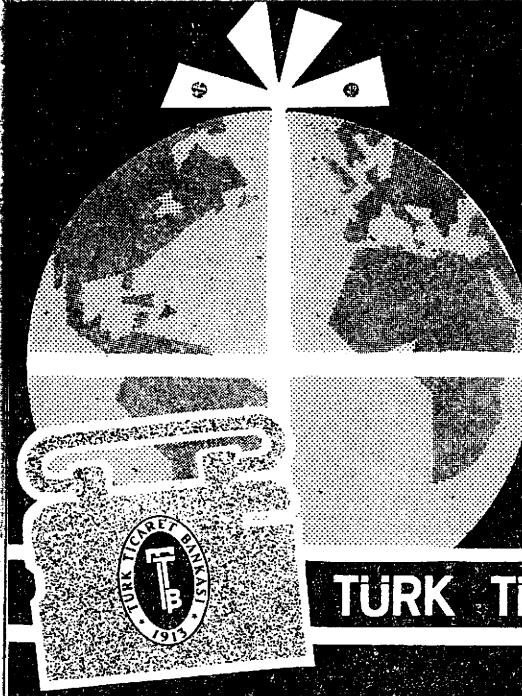

Arçelik piyasada mevcut on beşe yakın markanın toplamından fazla satılan tek markadır

ARÇELİK

Hergün dünden ilerde

(Yeni Ajans - 3405 - 75)

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de

TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

KÜLTÜR YAYIN 9

(Folklor : 76)

ALGO

TABLET

Soğuk algınlığı hastalıklarında, gripte ateşli enfeksiyon hastalıklarında, siyatik, bel ağrıları, nüks ağrıları, romatizma ve nevralji hastalıklarında ağrı dindirici olarak kullanılan bir tedavi ilacıdır.

Emin ve erken tesiri ile temayüz eden ALGO baş, diş, nezle ile türlü sebeplerden doğan ağrılar, migren ve adet sancılarında umumiyetle kullanılır.

ALGO
LOKMAN müstahzarıdır.

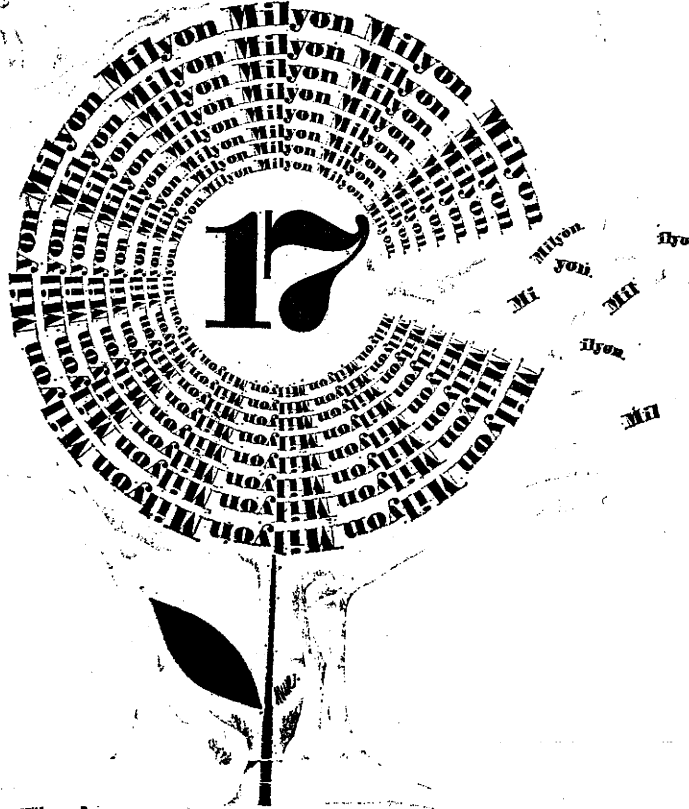
(Folklor : 77)

FILİZ FİLİZ FİLİZ FİLİZ FİLİZ FİLİZ
USTUN VASIFELI ÇAYLARIN HARMANI İLE HAZIRLANMIŞTIR.
T.C. TEKELİ DARESİ

(Basın : - 78)

1968 YILINDA

MİLYONLARDAN BİR DEMET

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın : 10135 - 79)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

24 Eylül 1968

Devlet Nüshası

TEMMUZ 1968

İÇİNDEKİLER :

Nasrettin Hoca ve Dünyamız	Süleyman ARISOY
Yozgat'ta Günsahk - Başlık Verme Âdeti	Hasan ÖZBAS
Adana ve Yöresinde Düğün Gelenekleri	Cevdet ÖZDOĞRU
Millî Folklor Enstitüsü Çalışmaları	T.F.A.
Smavna Kadınoğlu Şeyh Bedrettin, Yeni Buluşlar	Cahit ÖZTELLİ
Divrik - Çamsık Bölgesinde İmece	Ali Rıza YALÇIN
Atışma Birincisi Aşık Yaşar Reyhâni - 2 -	Muhan BALI
Mesudiye'de Bazı Hastalıklar ve Tedavi Yolları	Osman GÜRSOY
Kars'ın Kahramanlık Türküleri - 1 -	Veysel ARSEVEN
Kitaplar Arasında : "Türk Metriği"	Kâzım MİRŞAN
Akçaköy'de Gözalmak ve Közsöndürmek	Salih YILMAZ
Artvin ve Kars'ta Bazı İnanış ve Âdetler	H. Cemal KARATAŞ
Masal : Fatmacak'la Arab-ı Zengi	Nebahat ÇETİN

SAYI : 228

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ